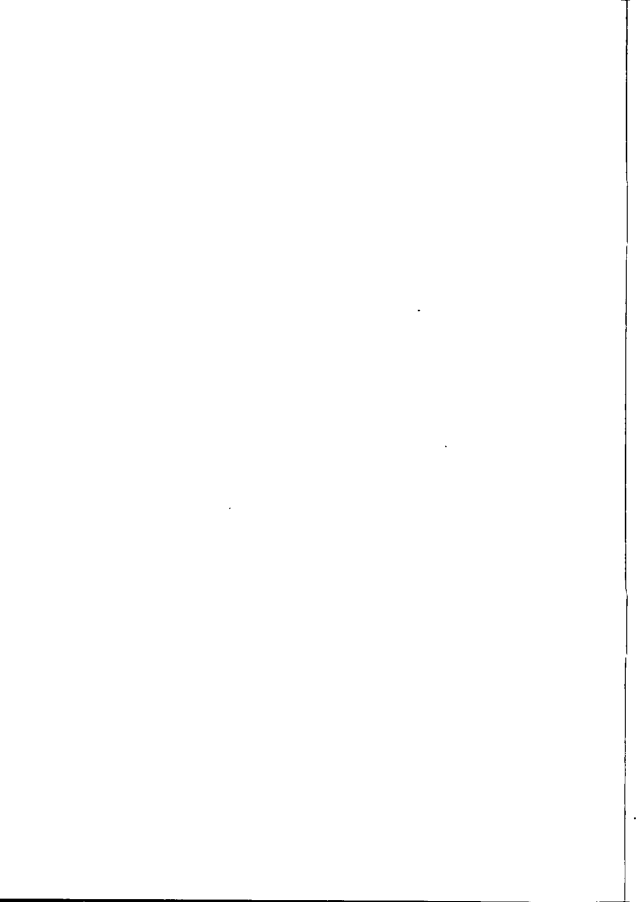

152
8493

WITBOEK

betreffende het gebeurde in de
Nederlandse internerings- en
bewakingskampen in de
jaren na de
bevrijding.

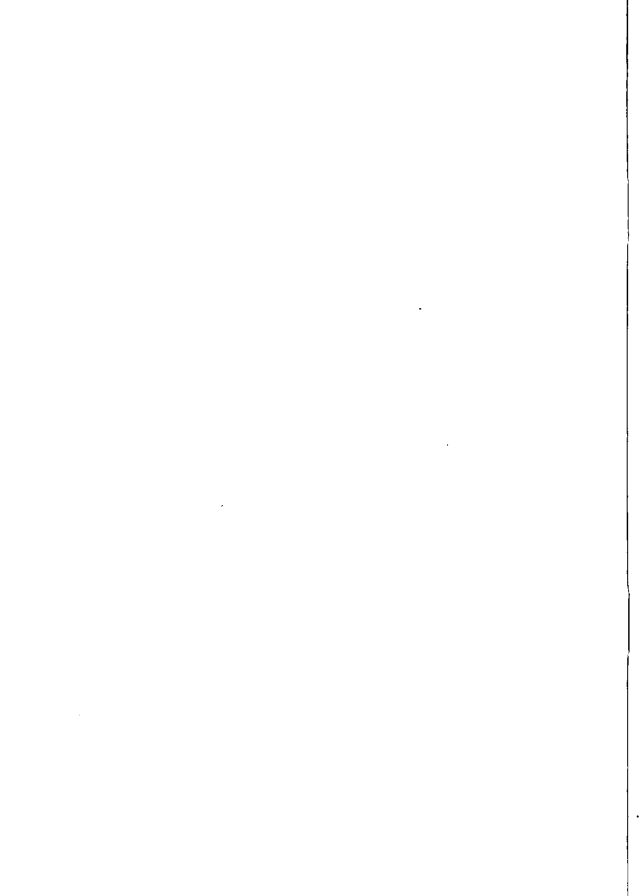
Aan de bona-fide illegaliteit

Ik vraag hen, die álles voor hun land hebben overgehad, om ook nog dit éne voor hun land en voor de mensheid over te willen hebben:
TE DÉNKEN.

Politieke hartstocht is als een vuur van gemengde brandstoffen; zolang het hoog brandt schijnt het zuiver en nobel — als de beste stoffen verteerd zijn, gaat het smeulen en stinken, — en als het uitgebrand is staart men vol walging naar een verkoolde, verkoekte en misvormde ruïne.

Het is een vuur, dat verteert en vernietigt, ... maar niet verwarmt.

Valse beschuldigingen van Rodrigues Lopes tegen de Ned. Regering te Londen

Onverantwoordelijk geschrijf in weekblad en brochure

In de naoorlogse jaren hebben de publicaties van de heer Rodrigues Lopes zowel in het weekblad „De Ochtendpost“ als in een door hem uitgegeven brochure „Het heilig Huisje“, waarin felle beschuldigingen voorkwamen tegen de Nederlandse Regering te Londen, in het bijzonder met betrekking tot het scheepvaartbeleid, de aandacht getrokken.

Uit deze artikelen van de heer Rodrigues Lopes kon de terzake niet volkomen op de hoogte zijnde lezer zeer gemakkelijk de indruk krijgen, dat de Netherlands Shipping Trading Company Ltd een normale Handeldrijvende Engelse N.V. was, in eerste aanleg ten doel hebbende als agentschap van de Nederlandse rederijen en haar aandeelhouders winsten te maken.

Voorts wordt daarin suggereerd, dat enkele Regeringspersonen, met name de oud-Ministers Steenberghe en Van Rhijn, enige aandelen van deze commerciële instelling bezaten en daarvan op verschillende wijzen profijt hebben getrokken.

Teneinde het maken van winst veilig te stellen, zou — tot deze conclusie geeft de redactie dezer artikelen de lezer gereede aanleiding — de Nederlandse Regering in 1942 zijn overgegaan tot de afkondiging van het Vaarplichtbesluit. Dit besluit namelijk verplichtte de Nederlandse zeelieden tot het verrichten van diensten op de Nederlandse koopvaardijvloot en op grond daarvan werden onwilligen gestraft.

Mededelingen van derden

De Parlementaire Enquêtecommissie heeft de heer Rodrigues Lopes uitvoerig gehoord over de feiten, waarop hij deze artikelen meende te kunnen baseren.

De heer Rodrigues Lopes heeft bij zijn verhoor erkend, dat de door hem geschreven artikelen berustten op indrukken naar aanleiding van mededelingen van derden, welke mededelingen hij echter zelf te vaag vond om ze aan de commissie mede te delen. Desondanks heeft dit hem er niet van weerhouden

zich in zijn publicaties, zonder enig voorafgaand onderzoek naar de juistheid van de door hem geuite veronderstellingen, op grond van de mogelijkheden, die de statuten der N.S.T.C. Ltd volgens zijn lezing zouden bieden, op krenkende wijze uit te laten omtrent de personen, die bij het Nederlandse scheepvaartbeleid de leiding hadden.

De Commissie geeft o.m. een opsomming van het verblijf van de heer Lopes in de jaren 1940-1945, waaruit blijkt, dat hij van 1941 tot 1944 in Portugal heeft vertoeft. In Engeland is hij daarna geruime tijd op last van de Engelse autoriteiten geïnterneerd geweest op het eiland Man.

„Daargelaten of de heer Lopes, als hij dit had gewenst“, zo schrijft de commissie, de tijd en de gelegenheid zou hebben gehad de hem medegedeelde feiten aan de waarheid te toetsen, acht zij het echter aannemelijk, dat hij daartoe niet veel behoefte zal hebben gevoeld, aangezien hij bij zijn verhoor heeft medegedeeld, dit als „journalist“ niet zijn taak te achten. Hij meende te kunnen volstaan met het combineren van mededelingen van derden. Het onderzoek naar de juistheid van aldus tot stand gekomen artikelen, meende hij, als hij daartoe zelf niet in staat is, gevoeglijk te kunnen overlaten aan de bevoegde instanties.

De door de heer Rodrigues Lopes gesuggereerde mogelijkheden voor de leden der N.S.T.C. en de door hem genoemde Regeringspersonen om zich te bevoordelen heeft de commissie uitvoerig onderzocht.

Dit onderzoek heeft geleid tot de conclusie, dat aan de commissie van grondheid van zijn beschuldigingen ten aanzien van de Nederlandse Regering, Regeringspersonen en de leden der N.S.T.C. niets is gebleken.

— Het Centraal Stembureau heeft in de vacature-Van Walsum (P.v.d.A.) benoemd verklaard tot lid van de Eerste Kamer de heer F. Wibaut te Amsterdam.

Restaurant „DEN HOUT“
BEZUIDENHOUT 11-13

speciale kerstmenu's

Diners f 6.50 - f 8.50 - f 10.50

ENSEMBLE RENÉ BOBBÉ

Tafelreservering Tel. 72.01.20

VAN OUDS BEKEND

KERSTGEBAK
KERSTKRANSEN
KERSTSTOLLEN

Houdt neus- en lucht-
wegen ruim met Dampo-verkoudheids-
balsem; verdrijft verkoudheden en
maakt U in griepdagen minder vatbaar.

ROLLUIKEN

- Solide fabrikaat
- Vakkundige voorlichting
- Grootste speciaalbedrijf.

HICKENDORFF

Telefoon 33.11.05.

Wald. Pyramontkade 76

mits het van R.C.H. wint, wat overiger
geen eenvoudige taak is. Rest de voe
Den Haag belangrijke ontmoeting H.B.S.-
't Gooi, die op papier een niet al te moe
lijk te behalen zege voor de Kraale
moet betekenen, maar waarin verrassir
gen toch niet uitgesloten zijn. Wij moe
ten nl. rekening houden met het feit, d
't Gooi na een slecht begin de laats
tijd wat beter op dreef is gekomen. Toe
hebben wij voldoende vertrouwen in d
Hagenaars om een overwinning op Hou
rust te durven voorspellen.

't Ooste

In het Oosten wordt het een fe
strijd om de eerste plaats. De E
schedesche Boys zullen het tegen
Zwolse Boys lang niet gemakkelijk kri
gen, en het is nog helemaal niet zek
dat zij zich op de eerste plaats zulle
kunnen handhaven. Want als Heracl
er in mocht slagen van Enschede te wi
nen, zou een nederlaag van de Boys t
gevolg hebben, dat eerstgenoemde na
de kop van de ranglijst zou verhuize
Er is echter nog een andere mogelij
heid, nl. dat A.G.O.V.V., van N.E.C. wi
nend, zich bij de leiders zou gaan vo
gen en ook Enschede zijn kans op d
eerste plaats weer vergroot door ve
Heracles te winnen. Spanning is hi
dus genoeg.

't Noorde

De voor het Noorden eertijds zo b
langrijke wedstrijd Heerenveen—Be Qui
heeft veel van zijn glans verloren. H
ziet er naar uit, dat de thuisclub ha
positie niet onaanzienlijk zal verbeter
door een overwinning. En voor Friesland
dat het nog steeds niet tot een zege hee
kunnen brengen, is de kans niet gro
dat het de gehate nul tegen Leeuward
zal kunnen doen verdwijnen.

't Zuide

In Zuid I zal Limburgia zich wel
de eerste plaats handhaven door e
overwinning op de Sittardse Boys, en
Zuid II zal het er om gaan of Maur
zich tegen Bleyerheide staande zal ku
nen houden, en Willem II door een zeg
op Eindhoven de leiding kan neme
Ook voor Juliana is er niet veel kas
dat het tegen N.A.C. zijn eerste ove
winning zal kunnen behalen.

De Haagse 2e klassers.

Terwijl Quick weer eens vrijaf heef
gaat H.V.V. op bezoek bij Fortuna, da
hier ter stede met een ietwat fortuin
lijke zege ging strijken. Op eigen ten

Aan de bona-fide illegaliteit

Ik vraag hen, die álles voor hun land hebben overgehad, om ook nog dit éne voor hun land en voor de mensheid over te willen hebben:
TE DÉNKEN.

Politieke hartstocht is als een vuur van gemengde brandstoffen; zolang het hoog brandt schijnt het zuiver en nobel — als de beste stoffen verteerd zijn, gaat het smeulen en stinken, — en als het uitgebrand is staart men vol walging naar een verkoolde, verkoekte en misvormde ruïne.

Het is een vuur, dat verteert en vernietigt, ... maar niet verwarmt.

Tot welk doel: dit Witboek?

Was het nog wenselijk of niet, om dit Witboek uit te brengen? En welk goed doel kan het dienen?

Het is wenselijk, omdat nog slechts weinig mensen in Nederland weten, wat er precies bedoeld wordt met „het gebeurde in de Nederlandse kampen” en desalniettemin de Duitsers verwijten, dat zij niet wisten, wat er gebeurde in de Duitse kampen.

Men moet van ons Nederlanders niet kunnen zeggen, dat wij het niet wilden weten, toen ons de gelegenheid daartoe geboden was. Deze gelegenheid is weliswaar niet de eerste — maar wel de gewichtigste. Want wie nu nog wil volstaan met zoetsappig de ogen te sluiten om ééns met een verschrikt gezicht te zeggen: „Ich habe es nicht gewusst . . .” spreekt daarmee een oordeel over zichzelf uit. Een oordeel, dat overeenkomt met dat wat over de Duitsers geveld is.

Het doel van dit Witboek is: een stuk geschiedschrijving. Een on-aangenaam stuk geschiedschrijving, dat is waar, — maar ook de zwartste bladzijden moeten geschreven worden.

De geschiedenis is er namelijk om er een lering uit te putten. En de lering, die uit de geschiedenis van de na-oorlogse concentratiekampen volgt, is, dat wanneer dergelijke dingen gedoogd, vergoelikt, verzwegen en tenslotte vergeten worden, het ogenblik weer terug kan komen, waarop u, lezer, en uw vrouw, uw zoon, uw dochter en uw ouders, onschuldig en fatsoenlijk als zij zijn, in Nederland precies hetzelfde kan overkomen wat aan vele onschuldigen en fatsoenlijken is overkomen: dat zij weerloos overgeleverd worden aan de willekeur van afschuwelijke misdadigers en gekken.

Een gevoel van weerwil is niet te onderdrukken, wanneer men hoort, dat „politieke delinquenten” zich beklagen, dat zij zo slechts zijn behandeld.

„Laat dat tuig blij zijn, dat het er zo goed van af gekomen is”, schreef mij een oprecht en humaan en te goeder naam en faam bekend staand journalist.

Ik schreef hem terug: „Zoudt u dat ook zeggen, als u zelf zo was behandeld in een Nederlands concentratie-kamp?”

En zijn antwoord was prompt: „Ik was toch geen N.S.B.-er!”

Waarop ik hem kon zeggen: „De meeste geïnterneerden tot en met 1946 óók niet!”

De meeste geïnterneerden tot en met einde 1946 waren nóch N.S.B.-ers, nóch verraders, nóch in eniger mate collaborateur of méér collaborateur dan een gelijk percentage van de bevolking, dat een oordeel over hen uitsprak.

Van de meesten, die sedert 1944 „wild” waren gearresteerd — d.w.z. zonder gegronde aanwijzingen of op totaal vervalste klachten — heeft niemand korter dan een jaar en hebben velen véél langer in kampen en gevangenissen gezeten.

Die kampen en gevangenissen, waar deze totaal onschuldigen in waren opgesloten, waren afschuwelijk — en niet zelden beheerd door waarlijk schuldigen. S.D.-ers hebben „politiek opsporingsambtenaar” gespeeld en collaborateurs „fiscaal rechercheur”. Moordenaars waren cipier en dieven waren „commandant”.

Een zó groot bederf als ten tijde van de Nederlandse concentratiekampen heeft er nog nooit in ons land geheerst.

Dat bederf was — Goddank! — niet „spontaan”; het was systematisch. Het was uitgedroefd in de onderwereld van ons land, met behulp van de domheid en het egoïsme van „Londen”; het is uitgewerkt door „officiële instanties”, die door het Nederlandse volk zijn toegelaten en vertrouwd.

Het was gericht tégen hen, die in de oorlogstijd bona-fide verzet tegen den vijand hadden gepleegd, ter bescherming van hen, wier enig doel was van twee wallen te eten.

Het was vernuftig en duivels en met voorbedachten rade. Het heeft verschrikkelijke gevolgen gehad.

Het is gebeurd onder de verantwoordelijkheid van geheel het Nederlandse volk, want over de verschrikkingen, die „kampen” heetten, woei ons aller symbool: de Nederlandse vlag.

Het behoort toe aan de verantwoordelijkheid van geheel het volk om aan de consequenties van deze verschrikkingen een einde te maken. Niet door „te vergeten”, of door de leugen te geloven, dat het slechts „spontaan”, „onvermijdelijk” of „gedurende de bevrijdingsroes” is gebeurd. Maar door de waarheid onder de ogen te zien, en maatregelen te nemen om te zorgen, dat dit nimmer méér kan gebeuren.

Er zijn dodenakkers nabij Nederlandse concentratiekampen, die even luid schreeuwen als de dodenakkers van Auschwitz of Bergen-Belsen. Sluit uw oren niet voor deze stem, opdat die doden U niet tot zich zullen trekken!

L.A.R.L.

De voornaamste kwestie : wie draagt schuld?

Een Brits officier, capt. C. Dent, commandant van een Canadese afdeling der geallieerde Intelligence Service, heeft op 25 Juli 1945 bij zijn superieuren in Engeland een rapport ingediend omtrent de wijze, waarop in het sedert enige maanden bevrijde Nederland overgegaan werd tot arrestatie van volmaakt willekeurige personen, en omtrent de onhoudbare toestanden, die heersten in bepaalde gevangenkampen.

Zijn rapport werd ondersteund door verklaringen van een Britsen sergeant-kwartiermeester, belast met toezicht op de in bepaalde Nederlandse kampen voorlopig ondergebrachte oorlogsbuit, en van een Canadees soldaat zonder rang, die belast was met toezicht op bepaalde door Nederlandse gedetineerden verrichte werkzaamheden.

Dit rapport is aanleiding geweest tot een Britse demarche bij den chef van het Nederlands Militair Gezag, generaal Kruls, die een commissie van onderzoek, bestaande uit Prof. v. d. Bemmelen en een kapitein Van der Griendt, belastte met een onderzoek naar deze dingen.

Het onderzoek werd begonnen in het kamp Vught, waar de Britse waarnemers gestationneerd waren en leidde tot het ontslag van den toenmaligen kampcommandant, majoor M. en tot de vrijlating van enkele tientallen personen, die zich daar om geen enkele gegronde reden gedetineerd bleken te bevinden.

Kort daarna werden de Engelse en Canadese afdelingen uit Vught teruggetrokken en onmiddellijk werden de werkzaamheden van de M.G.-commissie gestaakt.

Afschriften van de Engelse en Nederlandse rapporten berustten bij den chef van het Militair Gezag en bij den toenmaligen Minister van Justitie.

Individuele rapporten en klachten van honderden zijden, van in de kampen werkzaam zijnde geestelijken, sociale verzorgers en verzorgsters, van advocaten en van familie-leden van gedetineerden — in enkele gevallen zelfs van gedetineerden rechtstreeks — hebben zich voordien en sedertdien bij de beide hoge instanties opgestapeld.

Na het vertrek van de Engelse waarnemers uit Nederland echter, hebben de „spontane reacties van het verontwaardigde Nederlandse volk jegens de landverraders”, (zoals deze toestanden officieel bestempeld werden) zich niet alleen op dezelfde wijze voortgezet, maar zijn in hevigheid en in systematische organisatie toegenomen.

Deze systematische organisatie berustte bij de leidingen van de volgende organisaties:

Het „Bureau Nationale Veiligheid”, het „Directoraat-Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging” met onderhorige P.O.D.'s, later P.R.A.'s en P.R.A.C.'s, de parketten der vijf Procureurs-Fiscaal, de Raad voor het Rechtsherstel met de onderhorige Beheersinstituten en het Ministerie van Financiën met onderhorige fiscale opsporingsdiensten.

De verantwoording voor de sedert het aan hen bekend worden van het rapport der Britse Intelligence en der Nederlandse belanghebbenden, toename der onrechtmatige vrijheidsberovingen, folteringen, vervalsingen van dossiers, meinedige verklaringen, macht- en bevoegdheids-misbruiken, gruwelen, mishandelingen, onteringen, berovingen en verduisteringen door verschillende graden van ondergeschikten en de aanstelling en handhaving van dergelijke ondergeschikten in weerwil van het feit, dat sommigen dezer gebleken waren te zijn — volgens volledige bewijsvoering — van zwaar besmet politiek gedrag (soms ex-S.D., ex-landwachter en ex-wapendrager) en dat anderen over een ernstig strafrechtelijk verleden bleken te beschikken, moet nog altijd worden afgelegd.

Sommige der ergste schuldigen onder de ondergeschikte kampbewakers, rechercheurs, kamp-commandanten e.d. zijn sedertdien strafrechtelijk vervolgd en veroordeeld.

Het Parlement heeft zich echter, naar aanleiding der bekend geworden feiten en der veroordelingen, nog nimmer doen voorlichten over de voor de hand liggende vraag, die toch de huidige en toekomstige veiligheid van het Nederlandse volk betreft.

Hoe komt het, dat de bewuste leiders der hoogste instanties deze toestanden, in weerwil van ernstige rapporten en waarnemingen, niet alleen getolereerd, maar zelfs hebben doen voortduren, om niet te zeggen, door hun passiviteit althans, aangemoedigd hebben?

Het komt velen voor, dat het Nederlandse Parlement in deze een ernstige en onherroepelijke nalatigheid heeft getoond, te meer, waar tegen velen dezer leidende persoonlijkheden in hoogste instanties nadien op ander en op politiek beleids-terrein ernstige bezwaren zijn gerezen.

Schema voor een onderzoek

De vervolging en veroordeling van individuele kampbeulen en misdadigers voldoet niemand.

Zulke acties mogen al het rechtsgevoel gedeeltelijk bevredigen en

satisfactie geven aan enkele individuele mishandelden, die voor hun mishandelingen eindelijk wraak genomen zien, zij dienen echter allerminst tot beveiliging van de toekomst.

In de kwestie der kamp-schandalen, evenals in alle andere politieke kwesties, heeft het regeringsbeleid zich slechts beperkt tot het straffen van ondergeschikte figuren. Daargelaten of deze dit al of niet verdienen — waaromtrent wel geen twijfel zal bestaan — heeft deze maatregel echter niet meer waarde dan zij hebben kan in een tijd, waarin door opheffing van de meeste kampen een onmiddellijke herhaling van zulke daden onder dezelfde omstandigheden reeds onmogelijk geworden is.

Het is een beetje het paard achter de wagen spannen.

Veel belangrijker is de kwestie van de verantwoordelijkheid der leidenden personen, die namelijk straks, onder gelijksoortige omstandigheden ook weer aan gelijksoortige ondergeschikten precies hetzelfde genre misdaad zouden kunnen toestaan.

Het is niet denkbeeldig, dat straks een of meer politieke groeperingen uit het Nederlandse volk, — in de eerste plaats misschien de communisten — in een nieuwe noodtoestand opnieuw aan internering onderworpen zullen worden in de thans gesloten kampen. Er zal dan opnieuw fanatiek bewakingspersoneel aangesteld moeten worden, dat wederom dezelfde excessen zou kunnen begaan. En het begaan van zulke excessen zou de regering opnieuw in het ongelijk stellen ten opzichte van de, om hoe politiek begrijpelijke redenen ook, alsdan geïnterneerden.

Zulke excessen en zulke rechtsverkrachting ontnemen ons eenvoudig het recht om te oordelen over nazis of over de thans beweerde wredeheden achter het z.g. „ijzeren gordijn”.

Wanneer wij als oprechte en fatsoenlijke democraten ons willen verdedigen tegen misdaad en demagogie, kunnen wij hiertoe slechts het recht verkrijgen, indien ons eigen gedrag en onze eigen rechtspleging onberispelijk zijn.

Zij zijn niet onberispelijk geweest in de jaren der bevrijding. Hun leiding en uitoefening mag dus niet zonder meer worden toevertrouwd aan dezelfde personen als toen, tenzij ook deze personen een bevredigende verklaring en verantwoording kunnen afleggen, waaruit blijkt, dat zij in geen enkel opzicht schuld hebben aan hetgeen er door hun veroordeelde ondergeschikten bedreven is.

Het onderzoek van deze persoonlijkheden behoort toe aan het Parlement, en is, o.i., eenvoudig te schematiseren.

In tegenstelling met de honderden ondergeschikten, wier daden, na

zoveel jaren, steeds moeilijker zijn na te gaan, zijn de verantwoordelijkheden van enkele dozijnen vooraanstaande leiders als een open boek. En waar de meesten van hen — ongetwijfeld zeer terecht — nog belangrijke openbare functies bekleden, zullen dezen geen van allen bezwaar maken om hun verklaringen af te leggen en hun reputaties, ter geruststelling van het volk, te verdedigen.

Hieronder volgt een lijst van degenen, aan welke het Parlement, o.i., ter zekerheid van onze toekomstige rechtsveiligheid, omtrent de afgelopen periode en het daaromtrent bekend gewordenen vragen behoort te stellen.

Ministers

Er zijn vier ministers van Justitie, die omtrent de schand-periode der Bijzondere Rechtspleging toelichting kunnen verstrekken:

Allereerst de ministers van Justitie uit Londen, onder welke leiding het apparaat der Bijzondere Rechtspleging is opgebouwd.

De noodwetten zijn ontstaan tijdens het bewind van Mr. J. C. van Heuven Goedhart te Londen. Hij behoort dus als eerste daaromtrent gehoord te worden.

Hij is opgevolgd — in een waarnemende functie — door den toenmaligen minister-president, Prof. J. S. Gerbrandy.

De heer van Heuven Goedhart heeft nadien een belangrijke rol gespeeld in een der toonaangevende partijen en in het voorlichtingswezen, met name als hoofdredacteur van een groot dagblad. Zijn dagblad is trouwens een der eerste geweest, die zich met de problemen der excessen heeft beziggehouden, bezwaren heeft gemaakt tegen corruptie en onzuiverheid in de overheids-gelederen, en dat kort geleden de gebleken kampschandalen op ondubbelzinnige wijze heeft besproken.

Bovendien verweert hij zich hardnekkig en verontwaardigd tegen de — ook door ons eenmaal geuite — beschuldiging, dat hij tot de geestelijke vaders van de noodwetten zou behoren, van welke verschillende zijn handtekening dragen.

Zijn verklaringen in deze zouden zeer zeker in hoge mate leerzaam en belangwekkend zijn.

Prof. Gerbrandy heeft, in woord en daad, op verschillende wijze van zijn onverzoenlijkheid ten opzichte van het onrecht, duidelijk blijk gegeven. Vele veroordelingen van de daden der politiek vervolgden zijn, tot lang vóór de bevrijding, uit zijn mond afkomstig. Hij is het,

die beloofd heeft — via Radio-Oranje — dat de berechting van de politieke misdadigers zou zijn: „Streng, gerecht en snel”.

Ongetwijfeld zal hij er ook wel een belangrijke verklaring van kunnen geven, dat de berechting na de bevrijding uiteindelijk ietwat anders verlopen is.

Bovendien kan hij, als voormalig Voorzitter en huidig Vice-Voorzitter van dat merkwaardig lichaam, de Raad voor het Rechtsherstel — onder welke ook de Beheersinstituten ressorteerden, over de functies en tekortkomingen van deze laatsten meer vertellen dan enig ander. De heren van Heuven Goedhart en Gerbrandy behoren dus, o.i., als eersten door een Parlementaire Commissie gehoord te worden.

Na hun verklaringen zullen die van de daaropvolgende ministers van Justitie, (de heren Kolfshoten en Maarseveen) wel van heel wat minder belang kunnen zijn.

Ofschoon het waar is, dat de meeste der gruwelijkste excessen daadwerkelijk hebben plaatsgevonden onder het beleid van deze twee ministers, moet er ook rekening mee worden gehouden, dat het kwaad toen reeds dusdanig was ingeworteld en zulke afmetingen had aangenomen, dat eenvoudige ministers wel geacht moeten worden volmaakt onmachtig tegenover zulk een zee van onrecht te hebben gestaan.

De vele rapporten, in het begin van dit hoofdstuk aangehaald, en van welke men menen mag, dat zij ook dezen ministers zijn voorgelegd, hebben hen in werkelijkheid misschien in het geheel niet bereikt.

In dat opzicht zouden daarom de permanente Hoofdbambtenaren van Justitie, (de Secretaris-Generaal en de Raadsadviseurs, alsook de hoofden van Dienst), zowel als misschien hun collega's bij Binnenlandse Zaken een parlementaire commissie van belangrijk commentaar kunnen voorzien.

Hoe komt het, dat de hoogste leiding van Justitie en Binnenlandse Zaken, die de belangrijkste beslissingen namen, deze dingen niet tot in hun vreselijke bijzonderheden „gewuszt” hebben?

Dat zou ongetwijfeld komen vast te staan uit een ondervraging van de genoemde ministers en hun Hoofdbambtenaren en adviseurs.

En tegelijkertijd aantonen, hoe een dergelijke bewinds-organisatie voor de toekomst verbeterd zou kunnen worden. B.v. door verwijdering van bepaalde hoofdbambtenaren en adviseurs, wier taak het toch is geweest te zorgen, dat de minister goed bleef voorgelicht?

Hoofden van Dienst

Er zijn ook, in de tijd, toen ondanks de binnengekomen rapporten van bondgenoten, balie, pers en geestelijkheid, de excessen in de kampen

eerder in raffinement toenamen dan afnamen, desbetreffende diensten geweest, die praktisch genomen, volkomen autonoom moesten werken. Wij denken hier in het bijzonder aan het Bureau „Nationale Veiligheid” aan welks hoofd stond de kolonel Einthoven (thans nog hoofd van de „Centrale Veiligheidsdienst”) en uit welks activiteiten een groot gedeelte van het „georganiseerde onrecht” is voortgekomen.

Een hoofd van dienst van dit Bureau is destijds op geruchtmakende wijze vandaar verdwenen, hoofdzakelijk omdat hij ontevreden bleek te zijn over de afhandeling van bepaalde dossiers en beschuldigd werd hier eigenmachtig in te hebben willen ingrijpen.

Van de tegen hem ingebrachte beschuldigingen (van corruptie tot machtsmisbruik) is tenslotte niets bewezen, en hem is volledig eerherstel verleend.

Naar de merkwaardigheden van het „B.N.V.” is een ernstig onderzoek ingesteld door een commissie uit het Parlement (de commissie Wijnveldt) welke bevindigen echter nooit openbaar zijn gemaakt, ofschoon het vaststaat, dat er dingen aan het licht zijn gekomen, die de Nederlandse veiligheid en rechtszekerheid van zeer nabij raken. Kolonel Einthoven zelf is later weer op de voorgrond getreden tijdens het geruchtmakende proces Van der Waals en de behandeling van het „England-Spiel”; het is namelijk gebleken, dat hij op de hoogte was van Van der Waals' verblijfplaats in Duitsland, doch dit verzwegen heeft tegenover de ex-verzetslieden, die dezen S.D.-agent zo ijverig zochten. En voorts, dat het B.N.V. zelf — al dan niet met medeweten van Kol. Einthoven — de papieren verstrekt had, waarmee Van der Waals naar Duitsland is vertrokken.

Slechts nadat „De Nieuwe Post” dit feit, enkele dagen vóór het proces Van der Waals in eerste aanleg publiceerde, is het eerst toegegeven en zijn er verschillende verklaringen voor verstrekt.

Kolonel Einthoven, afkomstig uit het Driemanschap van de „Unie” en uit de (met de Londense regerings-opdracht behepte) O.D., moet van begin af aan de voorbereiding en de uitvoering der rechtsmaatregelen in het bevrijde Nederland hebben meegemaakt.

Hij heeft ook nauwkeurige inzage gehad van alle gegevens omtrent de door zijn bureau gedetineerden, omtrent de staten van dienst van B.N.V. „ondervragings-officieren” als de merkwaardige Lt.Kol. Pinto (zelf-gestyleerde „IJzervreter”) en diens nog merkwaardiger leerling kapitein „Lagasse”, omtrent de vreselijke wantoestanden in de B.N.V.-detentie-forten „Blauwkapel” en „Honswijk” — en moet dus kunnen verklaren, waarom deze toestanden zo lang gehandhaafd zijn en, na

bekendwording bij de officiële instanties, soms zelfs in hevigheid zijn toegenomen.

Ongetwijfeld is hij onmachtig geweest om hen tegen te gaan. Maar juist daarom behoort hij te onthullen, welke machten deze beletselen dan op hun geweten hebben.

Hoofden der P.R.A.'s, zoals de vroeger in ons land genoemde Mr. Engels te Amsterdam en diens team van Velzense rechercheurs, een hoofd van de Rijksvreemdelingendienst, zoals de heer J. Grevelink, procureurs-fiscaal zoals de heren Sikkel, Zaayer, des Tombes, enz., hoofden van beheers-afdelingen, financiële afdelingen, van de „Liquidatie Verwaltung Sarphatistraat” (voorm. Lippman, Rosenthal) adviseurs van de Fiscale opsporingsdiensten en van den minister van Financiën.... zijn alle figuren, die, wanneer hun lippen niet langer verzegeld zijn door begrijpelijke ambtelijke loyaliteit, zeer veel licht kunnen doen schijnen op het gebeurde met de politieke gedetineerden, al of niet schuldigen, en de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering, de grondwettelijke burgerrechten en de zedelijke beginselen van ons volk.

De slecht voorgelichte volksopinie komt er zo licht toe hen persoonlijk te beschuldigen van alle verantwoordelijkheid voor de zo ver doorgevoerde en zo lang volgehouden rechtsverkrachting, terwijl zij aan een parlementaire commissie zouden kunnen aantonen, hoe lang en hoe hard zij ieder tegen deze rechtsverkrachting hebben gestreden. Wij stellen voorop, dat hen in werkelijkheid niets van deze verantwoordelijkheid kan worden aangewreven, aangezien zij bijna alle in hun belangrijke functies gebleven zijn en dus het vertrouwen van regering en parlement moeten genieten.

Des te belangrijker zal het zijn te horen, wat deze heren te vertellen hebben.

En hoe eerder zij aan het vertellen gaan, hoe beter. Voor hen en voor ons.

Vught onder de Nederlanders

Het kamp „Vught” was bij verre na niet het ergste kamp, dat het naoorlogse Nederland heeft gekend; maar het was wel het kamp, dat het sterkste tot de verbeelding spreekt, omdat het een der kampen was, waar de Duitsers het ergste hebben huisgehouden.

Er zijn genoeg Nederlanders, die zich het kamp „Vught” levendig kunnen herinneren. Juist hen moet het opschrikken te vernemen, dat van 1944 tot en met 1946 (dus bijna drie volle bevrijdingsjaren) het „Konzentrationslager Herzogenbosch”, zoals de Duitsers het noemden, alléén van het Nederlandse „Vught” verschildte in het feit, dat er in het laatste geen crematie-ovens werden gebruikt. Maar er was wél een „doden-akker”, waar honderden ongelukkigen hun laatste rustplaats hebben gevonden.

Daarom beginnen wij met een ooggetuigen-verslag van „Vught”.

Stel u voor, dat u in de Mei-dagen 1940 soldaat geweest bent.

Stel u voor, dat u in de Peel gevochten heeft, naar België geëvacueerd bent, van Calais naar Engeland bent overgestoken en bij het bombardement van Portsmouth een been- en rugwond opgelopen hebt.

Stel u voor, dat men u opgelapt heeft en dat u als vrijwilliger naar Indië gegaan bent. Stel u voor, dat u daar een stuk van uw schedel verloren hebt, dat men door een stuk zilver heeft moeten vervangen. Stel u voor, dat u nog in uw twintiger jaren bent; maar als gevolg van al deze verwondingen niet kunt leven zoals andere jongelui van die leeftijd, niet aan hun genoegens en ontspanningen kunt deelnemen, eeuwig pijn lijdt en gebrekkig bent.

Stel u voor welke psychische schokken u dan moet hebben doorgemaakt.

Op een avond raakt U dronken in Londen en krijgt ruzie met een officier. Gevolg: drie maanden „petoet”.

Na de „petoet” wil men u kwijtraken, omdat u feitelijk een lastig mens geworden bent en men herhaling van uw wanhoopsbuien en ruzies wil voorkomen.

Een scherpzinnig officier van de Nederlandse „geheime dienst” komt op het idee u maar op het eiland Man te interneren (tussen politiek verdachten) en na de bevrijding gevankelijk naar Nederland te laten transporteren. En stel u voor, dat u dan in Vught terecht komt.

Stel u voor, dat u de achttienjarige zoon van een postbode bent, in Amsterdam.

Stel u voor, dat u vurig Oranje-gezind bent en voortdurend loopt te piekeren over middelen om naar Engeland te komen.

U doet drie pogingen, komt zelfs de grens over, maar komt toch niet ver, want u heeft nauwelijks een M.U.L.O.-opleiding gehad en kent weinig of geen talen. En u weet maar weer terug te keren.

Tenslotte wordt u opgepakt en voor de „arbeidsinzet” naar Duitsland gezonden. Daar doet een mede-slaaf u het voorstel om tezamen te proberen bij de organisatie „Todt” (O.T.) te komen, omdat deze nu compagnieën naar Oostenrijk en Italië stuurt, en men langs die weg dus kan proberen te ontvluchten om zich bij de Italiaanse partizanen te voegen.

En stel, dat dit avontuurlijk plan u lukt.

Stel, dat u tenslotte de gevaarlijke vlucht door het Italiaanse gebergte onderneemt, goed aankomt, en u via de Italiaanse partizanen in het door de geallieerden bevrijde gebied bij de Amerikanen en Engelsen weet te melden.

Stel, dat men u vraagt, wat u het liefste wil, en dat u zegt: „naar Engeland, mijn Koningin dienen!”

Dan was u door de Engelsen naar een kamp gebracht in Noord-Afrika, waar men uw verhalen en antecedenten terdege had onderzocht. Als alles goed was bevonden had men u doorgezonden naar Engeland, waar u, na een nieuw ondervragingskamp van de Hollanders, bij de Irene-Brigade in Wolverhampton was gekomen.

En daar deed u, wat iedereen gedoemd was te doen: niets.

België is bevrijd en u arriveert in Brussel met de bagage van de bondgenoten.

Breda wordt bevrijd en u wordt ingedeeld bij een Hollandse compagnie. Maar voordat u naar Breda gaat, hoort een scherpzinnig officier het verhaal van uw avonturen, dat u eigenlijk nooit moe wordt te vertellen. U bent dus bij de O.T. geweest, in Duitse dienst....?

Stel, dat de scherpzinnige officier last geeft u te Breda te arresteren en als landverrader vast te houden. U komt in Vught terecht. Daar wordt u, als „wapendrager” geklasseerd onder de verzamelnaam: „S.S.-er” en wat dat betekent, zult u straks wel zien.

Stel, dat u journalist bent, die door zijn critiek het ongenoegen van O.D. en M.G. heeft opgewekt.

Of een boer uit de oostelijke grensgebieden, die uit armoede en honger in Duitsland is gaan werken — waar hij voor de oorlog óók werkte. Of een meisje, dat het hof gemaakt is door een Duitsen soldaat, maar

desalniettemin heeft geweigerd om den eersten den besten B.S.-er vrijheden te veroorloven.

Of een kruidenier uit een klein dorp, waar slechts plaats is voor één kruidenier, terwijl er altijd twee waren; maar uw concurrent is er het eerste in geslaagd om een M.G.-man te ontmoeten en heeft u vagelijk aangewezen: „houdt hem in de gaten!”

Of een ambtenaar, wiens chef een kwaad geweten heeft, omdat hij herhaaldelijk een wit voetje heeft trachten te halen bij de Duitsers.

Of... ga zo maar door. Dan kwam uw naam op een lijstje van de „Security”, van de „P.O.D.”, van de B.S., van het M.G. of op een invulbiljet, dat eenvoudig afgedrukt was in de „Waarheid”.

Lijstjes of biljetten waren zo goed als „lettres de cachet”.

Dan werd u opgepakt en ging naar Vught.

En ofschoon uw „dossier” waarschijnlijk slechts een ongetekend vodje papier, of een enkele vage aanwijzing, of misschien helemaal niets bevatte, is u daar acht, twaalf, of twintig maanden blijven zitten.... als „zwaar geval”, aangezien men in het geheel niets van u afwist.

En dan heeft u, al die tijd, moeten meemaken wat hieronder beschreven wordt. Want ieder der hierboven beschreven gevallen is authentiek en werkelijk voorgekomen.

„Ga in de hawding staan, schoft!”

Het woord „schoft” lag ieder rechtgeaard Nederlander in de bevrijdingsdagen op de lippen bestorven. „Schoften, schurken en verraders” waren allen, die zich achter prikkeldraad bevonden.

Het publiek, noch de bewakers vroegen zich af, hoe dezen daar gekomen waren. Zij wáren er — en daarom waren zij „schoften, verraders en N.S.B.-ers”.

Ook de soldaat uit de Peel, de postbode-zoon uit Amsterdam, de journalist, de boer en de opgeofferde ambtenaar.

„Schoft!” schold de zwart-geuniformeerde en bekaplaarsde politie-man, zelf verre van brandschoon, doch die blaakte van ijver om „delinquenten” te helpen opbrengen; hoe ijveriger hij was, des te minder zou men op hemzelf letten. Het kenteken van vaderlandslievendheid en politieke zuiverheid was immers hoe hard en hoe dikwijls men schoppen en trappen uitdeelde aan „schoften”.

„Schurk, ploert!” schold de be-armde, geweer-bewapende O.D.-man, of ex-„onderduiker”, uit het niets tevoorschijn gekomen. Misschien was hij ook wel landwachter of S.D.-man geweest (hoevelen zijn dit later inderdaad gebleken).

Maar zij waren belast — let wel, opzettelijk en nadrukkelijk belast — met het opsporen en in bewaring geven van landgenoten. De inbrekers en dieven vingen de eerlijke mensen. De landwachters en S.D.-ers verzetslieden en Joden. Het was precies, zoals het geweest was. Het was precies, zoals men had moeten weten, dat het zou gaan. Natuurlijk werden er ook N.S.B.-ers, collaborateurs, en zelfs verraders opgepakt en opgesloten. Deze hadden het echter lang niet altijd het hardst te verantwoorden.

Het ergste gebeten was men op hen, die men niets kon aanwrijven, doch die ook hun vervolgers niet kenden, ergo niet konden aangeven. Hoe weerlozer het slachtoffer, hoe beter. Des te brandschoner en ijveriger de arresterende instantie.

Deze brandschonen en ijverigen zijn, tot op de huidige dag en in groten getale in ons overheids-apparaat in functie gebleven. Laat niemand mij vertellen, dat dit in „de hartstocht van de eerste dagen” is gebeurd, en niet met een politiek, goed uitgewerkt en uiterst geraffineerd doel! Wie op deze wijze in Vught is beland kwam op een voorplein vóór de hoofdboort, en moest, bij wijze van voorproef, daar twee uren of langer onbeweeglijk blijven staan, met bagage of andere bepakking in de hand!

Van tijd tot tijd zwierde een slungel in khaki-uniform (kromme rug, platvoeten en Kretschmeriaanse wenkbrauwen), gewapend met grote stok, om de wachtenden heen, en zocht een gelegenheid — een vermoeide beweging, het zakken van een hand, het vallen van een stuk bagage — om er hardhandig op te slaan.

Lukte dat niet, dan scheeuwde hij, zo maar, „Ga in de hawding staan, schoft!” — Of amuseerde zich door stuk voor stuk te vragen: „Waar bin jai bai geweest? — Nergens? Dat lieg je, schoft!”

Die twee uitdrukkingen zouden de in Vught geïnterneerden, van dat ogenblik af aan, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, blijven vervolgen.

Bij de „wandeling”, aan het „werk”, bij de „uitdeling der rantsoenen”, op het „appèl”, bij de „straf-exercities” en alle andere mogelijke en onmogelijke gelegenheden: „Schoft! Doe je hande uit je zakke!” „Schurk! Ga in de hawding staan! Lelijke landverrader... voor de moffe vechte, dat kèn je, hè? Nauw zal je voor óns bloeje, versta je?” Eerst waren de bewakers O.D.-ers, daarna „B.S.”-ers, daarna „Stoot-troepers”. Eerst veel later is het bekende blauwe uniform gekomen, maar het gehalte der bewakers is niet veel verbeterd.

Arme bedrogen jongens! Zij konden het wel het allerminst helpen. Voor zover zij werkelijk „B.S.” of voormalige verzets- en onderduik-lieden waren, had men hen systematisch volgepompt met gif en venijn.

Men had de „Stoottroepers”, die naar Vught en andere kampen gedirigeerd werden, opzettelijk bijeengeroepen en hen gezegd: „Julie gaat nu naar de bewaking van een kamp, waar alleen de zwaarste gevallen zitten. Spaar ze niet, jongens!”

Deze systematische gemeenheid — deze systematische ophitsen tot „spontane wrede daden”, is uit de mond van verschillende „Stoottroepers” bevestigd. Deze wetenschap alleen al, vaagt het sprookje van de „spontane bevrijdings-verontwaardiging” afdoende weg.

Er was niets spontaan aan de ontelbare uitingen van sadisme, die zich van einde 1944 tot einde 1946 in het concentratie-kamp Vught hebben gedemonstreerd. Het was zorgvuldig berekend, aangemoedigd en uitgevoerd.

Of noemt u het spontaan, dat er met medeweten van kampleiding, politie, Directoraat-Generaal en ministerie van Justitie speciale folterbarakken zijn ingericht, (de barakken 40 en 41), folter-straffen werden uitgedeeld (gramfoon-platen draaien, robben, stenen heffen, enz.) en dat bekrompen, onrijpe jongens opzettelijk werden opgehitst om dagelijks hun laagste instincten bot te vieren — gedurende twee jaar en langer?

Om u te doen gevoelen hoe spontaan dit alles was, zal ik nu terugvoeren tot zeg één jaar na de bevrijding van het Zuiden, en u het kamp Vught niet slechts beschrijven, maar doen beleven.

U is gearresteerd!

Wat bent u van beroep? — Advocaat? Schoolmeester? Politie-agent? Of drogist of huisvrouw of boekhouder of metselaar?

Wat u ook bent, van dit ogenblik af bent u het niet meer.

Ik ben een vent met een band om mijn arm en een geweer over mijn schouder. Hoe ik daar aan kom doet er niet toe; misschien vermoedt u, dat mijn verleden niet brandschoon is — ik heb er in ieder geval het uiterlijk voor.

Maar ik sta wat te mompelen bij een ander op straat, juist als u voorbij gaat. De ander wijst u aan, ik schiet op u af en zeg: „Lelijke verrajer, jij bent gearresteerd!”

Het geeft niets of u onthutst bent, of uitleg eist. Ik bedreig u terstond met mijn geweer. Trouwens, het toverwoord „verrajer” heeft al een menigte op de been gebracht, die u uitscheldt en bereid is om u ter plaatse te lynchen. Voor uw eigen veiligheid, en ook omdat u overtuigd bent, dat deze onzin niets betekent en u over een uurtje wel weer vrijgelaten zult zijn en ik wellicht een flinke uitbrander van mijn chef heb gehad, gaat u maar mee.

Ik breng u naar een politie-bureau, waar niemand u aanhoort en iedereen tegen u smaalt of snauwt. U bemerkt weldra, dat u vandaag geen gelegenheid zult krijgen om ook maar een woord in te brengen tegen de behandeling, die men u aandoet. Uw geld, uw portefeuille, uw horloge, uw vulpen, zelfs uw trouwring verdwijnen, nog voordat u in een vuile cel verdwijnt. U zult ze nooit meer terugzien.

Enkele dagen lang maakt u mee, wat iedere zakkenroller, fietsendief of dronkaard van tijd tot tijd pleegt mee te maken — alleen is de accommodatie een beetje slechter, de ligging een beetje vuiler en vochtiger, het eten een beetje schaarser en onsmakelijker en de bejegening ruwer en handtastelijker. En u krijgt geen enkel bericht van of naar huis.

U is gearresteerd! U is gestempeld tot verrader. Al weet u van de prins geen kwaad, u bent ennesbejer. En u gaat op een dag naar Vught.

Daar komt u twee uur voor de poort en moet oefeningen maken met een paar zware voorwerpen in de uitgestrekte handen. U wordt uitgejouwd en afgekafferd en gehoond, vermoedelijk door kwajongens, die van uw eruditie geen greintje, van uw bekwaamheden geen grammetje en van uw fatsoen geen karaat bezitten. En u heeft nog steeds niemand gezien, aan wie u uw geval kunt uitleggen of bewijzen, dat het allemaal op een vergissing berust.

Uiteindelijk wordt u door een paar heren achter een tafel ontvangen; Goddank! denkt u, en u gaat ijverig uitleggen. Uw verhaal is zeer logisch en u wordt ook geloofd. Maar op het gezicht van de twee heren verschijnt slechts een bittere glimlach naar mate uw verhaal vordert. Ze hebben dit al zo dikwijls moeten aanhoren.

Ze kunnen niets voor u doen. Ze zijn zelf gedetineerden. Ze hebben dit ook zelf allemaal meegemaakt, om het even of zij ergens schuldig aan waren of niet. Maar ze hebben alleen maar de bevoegdheid om u „in te schrijven” en naar een barak te sturen.

Ze troosten u: „er zal wel een rechercheur komen om u te verhoren”.

Voordat u naar uw barak gaat zal ik u die troost nog even wegnemen. Die rechercheur komt voorlopig niet. Misschien over een jaar, misschien over achttien maanden. — Als er dan blijkt, dat er „niets” is, zegt hij, dat u spoedig vrij zult zijn. Maar dat gebeurt ook niet.

Er was twee jaar artikelen-schrijven en een verandering van minister, een inmenging van de geestelijkheid en een niet gering aantal openbare schandalen voor nodig om aan de officieren-fiscaal de bevoegdheid te verlenen om de gevallen tegen welke geen enkel dossier kon worden samengesteld, vrij te laten — dikwijls tegen beperkende voorwaarden, in ieder geval met afstand van „het inbeslaggenomen”

Maar zover zijn we nog niet. Eerst gaat u naar uw barak.

Uw dagelijks leven

Politiek delinquent: nu begint uw leven in Vught!

Het ziet er nog zo kwaad niet uit, na de eerste afschuwelijke dagen. Lage stenen barakken, zorgvuldig voor de Duitsers gebouwd, met stenen goten langs de ingangen, waar u overheen moet stappen. Een planken vestibule, aan de ene kant de ingang naar de „zaal”, aan de andere kant naar een stenen vertrek, waar een aantal closetbakken op een rij staan. Dat is het eerste, waar u aan zult moeten wennen — uw behoefte te doen in het publiek.

U vermijdt zorgvuldig de closetbakken, die gereserveerd zijn voor „schurft” en „diarrhee”; u trekt zich niets aan van de doordringende lucht der urinoirs, die aan de andere kant van het vertrek staan.

In het begin walgt u hiervan en gevoelt gêne; later zult u leren, dat dit vertrek het enige is, waar u min of meer zonder gevaar van storing of geweldpleging rustig kunt zitten en converseren. De stank merkt men al heel gauw niet meer. Het eigen lichaam is al gauw niet meer zo fris.

Naast deze latrines is een lokaal met paardetroggen, waarin u zich — ook gemeenschappelijk — summier kunt wassen. Het is er een beetje glibberig, want niet iedereen is even zorgzaam bij het plassen; en er wordt een beetje gedrongen en geduwd, want er zijn niet genoeg troggen en kranen voor allen. Maar u leert spoedig om uw uur te kiezen en uw beurt af te wachten. Trouwens, tijd heeft hier helemaal geen betekenis. Het enige, wat de tijd aangeeft, behalve het verschil tussen dag en nacht, is uw maag, die bij iedere maaltijd harder begint te knorren, en na iedere maaltijd dieper is teleurgesteld.

In de „zaal” staan lange houten tafels en banken. Het zou er zo kwaad niet zijn, als het niet zo bedompt was. Als er een goed „zaalhoofd” is, wordt er behoorlijk schoongehouden. Het „zaalhoofd” zetelt achter een soort toonbank en deelt brood, margarine en ersatz-koffie uit. Ongeveer zoveel als u nodig heeft voor een enkel ontbijt. Maar u krijgt dan ook nog wat meer; 's avonds om vijf uur geeft het suikerbietenpap — en om de drie dagen een „overschep”..... dat wat overgebleven is in de trog.

Dan is er een tweede zaal, die nóg bedompter is. Er wordt voortdurend strijd geleverd om ramen, die open of niet open moeten. De kribben staan drie boven elkander — maar ze hebben een stromatras en een deken. U slaapt daar met ongeveer tweehonderd man. Overdag mag u er niet in. En 's nachts mag u er niet uit, behalve voor de latrine. Met het gevolg, dat zij, die zich vervelen, daar een zo ruim mogelijk gebruik van maken. De gehele nacht klinkt het kraken en slaan van

deuren boven het snorken en zuchten der gelegerden uit.

Het zou echter nog veel erger kunnen zijn. Het is per slot van rekening, een concentratie-kamp. En al hebt u niets gedaan om te verdienen daar opgesloten te zijn, u kunt tenslotte ook geen luxe hotel verwachten.

De kosten voor uw „verpleging” — á raison van een eerste-klas hotel, — worden u later door het beheers-instituut wel in rekening gebracht.....

Werk en orde

In een concentratie-kamp moet orde heersen (waar hebben wij dat toch eerder gehoord?).

Die orde begint 's ochtends om acht uur. Aantreden, appèl!

Tweehonderd man per zaal (op een gegeven ogenblik een kleine tienduizend in het gehele kamp!) moeten geregeld geteld worden.

Het kan regenen of vriezen. Het kan ook gloeiend warm zijn. Maar u wordt opgeteld buiten de barak, van aangezicht tot aangezicht met de mannen van de tegenoverliggende barak.

Daar staat u „in de houw-ding” — het kan vijf minuten zijn, als u geluk hebt; het kan ook een uur zijn, als u pech hebt.

Er gaat een waarschuwend gefluister door de rijen. „Daar komen ze!”

Pas nu op! — Wie zijn het..... de „Zeeuwen” of de „Brabanders”?

U kunt pech hebben; het kan de „Zeeuwse” compagnie Stoottroepers zijn, die het appèl afneemt. Als u ze ziet aankomen hebt u lust om te lachen, maar doet het vooral niet — ze zijn in staat u de hersens in te slaan.

Drie of vier jongetjes met domme en drieste gezichten. Een onrijp onderofficertje met een arrogantie als een S.S.-man. Ze dragen allemaal automatische pistolen — dikwijls verkeerd om. Ze dragen ook allemaal een stok — dat hebben ze van de Engelse officieren afgekeken. Alleen is hun stok geen officiers-stafje, maar een knuppel. Het zal u nog wel eens overkomen, dat u daar een tik mee krijgt.

Licht niet; beweegt u niet; kijkt „blind” en strak voor u uit. Gaat onberispelijk „in de houw-ding” staan en volgt hun bevelen nauwkeurig op. Maakt rechtsomkeert, een pas voorwaarts, een pas achterwaarts, zet de handen in de heupen, gaat op uw tenen staan, draaft in de loop-pas en zorgt niet uit de maat te raken. Rekt uw hals niet, als iemand naast u een klinkende klap in zijn gezicht krijgt, beweegt uw wenkbrauwen niet als u vuile taal hoort gebruiken. Maakt geen geluid.

Soms gaan ze weer weg. Soms ook niet. Als ze er plezier in hebben, halen ze soms een mannetje of zes uit de rij om ze te laten „straf-excerceren”. — Maar als ze weer weg zijn, behoeft u alleen maar te wachten totdat ze alle andere barakken op dezelfde wijze hebben afgewerkt. Dan kunt u weer naar binnen.

Is het avond-appèl dan mag u niet meer naar buiten. Als u uw neus buiten het venster steekt, omdat het binnen zo benauwd is, wordt er op u geschoten.

Is het ochtend-appèl, dan gaat u aan uw werk.

Dat werk geschiedt ploegsgewijze en is zeer productief. Het kan zijn stenen sjouwen, ijzeren bedden versjouwen van de ene kant van het kamp naar de andere, paden bijharken, aardappelen jassen (die altijd, zonder uitzondering verrot zijn en stinken) of wortelen schrapen (die u nooit in uw eten terug kunt vinden).

Werk en orde moeten er zijn. Dat is allemaal niet erg. Het is immers een concentratie-kamp. En u bent gedetineerd, dus een verrader en een schoft.

Schuift uw zorgen voor uw vrouw, uw kinderen opzij. U bent politiek delinquent.

Twee jaar

U krijgt honger, u krijgt schurft, u wordt ziek.

U krijgt een long-aandoening of een maagkwaal. U wordt geslagen en geestelijk gemarteld. U komt er over heen of u gaat dood.

Dat duurt zo twee jaar, en dan kunt u naar huis. In een wereld, die zegt: „hij is fout geweest, hij heeft gezeten”.

En alles is weg, uw huis en huisraad, uw werk en uw reputatie. Soms ook uw vrouw. Maar dat weet u allemaal nog niet. U „leeft” en vegeteert en lijdt twee jaar lang in een kamp.

Het wordt een eentonige geschiedenis. U zoudt wel willen, dat er nog eens iets gebeurde.

U kunt zich zeer gelukkig prijzen, als er niets anders gebeurt in twee jaar. Dat geluk is slechts zeer weinig kamp-bewoners beschoren geweest. — De meesten hebben wel kennis gemaakt met de „bunker” of met „straf-excercities”.

Straf-excercities worden uitgedeeld voor disciplinaire vergrijpen. Praten tijdens het appèl. Niet „in de houw-ding” springen als een bewaker voorbij komt. Een portie suikerbietenpap ruilen voor een brood. Stiekum een cigaretje binnensmokkelen van het werk. Een brutaal antwoord geven (b.v. volhouden, dat u niemand verraden hebt).

Dan kunt u „gramfoon-draaien". Dat is een spelletje, dat door de Duitsers is uitgevonden. U moet met één vinger in het zand en een ander in uw oor om uw eigen as heendraaien totdat u neervalt. Als u denkt, dat dit niets is, probeer dit dan eens een minuut lang.

Men kan u met uitgestrekte armen neerzetten, in iedere hand twee zware bakstenen. Als uw armen zakken slaat men met een stok op uw vingers.

En u moet in ieder geval in de looppas draven, totdat u er bij neervalt. U moet weer opstaan als een bewaker u schopt.

U kunt vrijelijk worden uitgejouwd en uitgescholden. U krijgt geen bericht van huis of moogt er geen zenden. U krijgt, uitgehongerd als u bent, drie dagen „water en brood". Of u moet slapen in een „natte" bunker op een cementen grond.

U heeft groot geluk als u al die tijd niets ergers gebeurt. Nu zal ik u vertellen, wat er gebeurde met den zoon van den postbode, die zo vurig Oranje-gezind was, dat hij driemaal trachtte tijdens de bezetting naar Engeland uit te wijken en tenslotte, via de Organisatie „Todt" bij de Italiaanse partisanen en de „Irene-Brigade" belandde..... om in 1944 op last van een Nederlandsen „kapitein" als „wapendrager" in Vught geïnterneerd te worden.

De „S.S.-barakken"

Ze brachten hem in Vught als „eentje, die bij de moffen heeft gediend", en hij werd dan ook zonder meer geregistreerd als „S.S.-er".

De „S.S.-ers" (later bleek er slechts een klein gedeelte werkelijke ex-militairen van de „Ost-Kompagnie" onder de aldus geklassificeerden te vinden te zijn) leefden en stierven in de barakken 40 en 41.

Die waren speciaal en onheilsPELLend met riet-omheining van de rest van het kamp afgezonderd.

In die barakken waren geen tafels of banken, slechter en smeriger „slaapzalen" en tralies aan de vensters.

Voor men daar naar toe gebracht werd, werd er eerst een brede streep dwars over de kruin geschoren, kreeg men een gevangenispak aan en klompen.

Onze jonge Oranje-klant, Engelandvaarder en ex-soldaat van de Irene-Brigade, was weldra onherkenbaar. Zijn eigen moeder zou het zielige vermagerde snuit onder de grotesk in twee pluimgewassen ingedeelde schedel, in het flodderende gestreepte pyama-pak waaruit

blote voeten in klompen staken niét herkend hebben.

Nog veel minder het blozende, stevige Vlaamse meisje, waarmee hij in Brussel had kennis gemaakt, en dat hij als zijn bruid naar huis had hopen te voeren.

Hij ging onder strenge bewaking van overmoedige jonge Stoottroepers naar barak 40. Even schrok hij terug aan de ingang.

Het aanzicht van de vergeelde, gezwollen gezichten, de ogen héél klein geworden en weggezonden, de halzen akelig benig, die zich voor de kleine getraliede vensters verdrongen, deed het ergste vermoeden. Maar hij kreeg met een stok een por in de rug en vloog naar binnen.

Binnen stonk het; niet slechts naar urine en zweet en bloed en ongewassen lichamen — maar de zoetige, weëige lucht van tastbare ellende. De lucht van het concentratie-kamp. Zij is niet te beschrijven voor wie haar niet heeft geroken.

De aangeklede skeletten lagen als beesten op de vloer. Verder was er niets te doen.

Iedere dag werd een aantal hunner, — ná de dagelijkse collectieve straf-exercitie in het rulle zand van het voorplein, waar de Duitsers vuurpelotons plachten op te stellen, — in vrachtwagens naar de mijnen-velden vervoerd om gevaarlijke projectielen te ruimen.

Om de haverklap gebeurde het, dat er minder terug kwamen dan weggegaan waren. Niet omdat zij ontvlucht waren (dat was schier onmogelijk met de bewakers, die onmiddellijk schoten), maar omdat de een of de ander over een mijn gelopen had en in de lucht was gevlogen.

De gesneuvelden op de mijnen-velden waren niet de enigen, die ontbraken — van tijd tot tijd werd er een gemist bij het appél, die dan bleek zich op een W.C. te hebben opgehangen.

Of een, die een ruggegraatverwonding of een fataal schot opgelopen hadden bij een of andere „speelse” uitbarsting van de vindingrijke bewakingstroepen, en die langzaam, doch onder ontzettend lijden krepden in de ziekenbarakken.

Vrijwel iedere avond totdat de Stoottroepers vervangen waren door burger-bewakers, zagen de bewoners der andere barakken groepen soldaten met stokken en geweren naar de „S.S.-barakken” trekken.

Daar werden de uitgeputte en uitgehongerde gedetineerden drie maal of zes maal of twaalf maal uit hun barak gejaagd, in de loopas gezet en tot nieuwe straf-exercities gedwongen.

Soms was er „lol”. Dan werden de „S.S.-ers” naar buiten gejaagd door de binnenstormende bewakers. En nauwelijks buitengekomen werden zij weer naar binnen gejaagd. Wie niet snel genoeg wegwam, of naar buiten of naar binnen rende, werd met de kolven der geweren bewerkt.

Zo werd onze jonge Irene-soldaat eens met de kolf van het geweer op het achterhoofd geslagen. Hij viel bewusteloos neer, en toen hij weer bijkwam was hij zijn spraakvermogen kwijt.

Hij kwam in de ziekenbarak terecht, waar een predikant iets over het gebeurde te weten kwam. De autoriteiten waren van het gebeurde ditmaal wel wat geschrokken — vooral toen bij onderzoek bleek, dat de gevangene in geen geval enig ernstig misdrijf tegen het land op zijn geweten zou kunnen hebben.

Hij werd overgeplaatst naar een „betere” barak; kreeg een „baantje” in het kamp-„postkantoor” (een der weinige zeer begeerlijke baantjes) en er werd gezorgd, dat er verder aan het geval geen ruchtbaarheid zou worden gegeven. — Na een pijnlijke ambtelijke rompslomp, — en veel tegenwerking van de zijde van den officier, die zijn gevangenneming had gelast, werd hij tenslotte vrijgelaten.

Zijn gehele detentie had op een „vergissing” berust en geen enkel vonnis is hem opgelegd. Maar in zijn gemartelde brein leeft voor eeuwig de herinnering aan het afgrijselijke jaar in de „S.S.-barakken” in Vught — waar hij „aan de spontane volksverontwaardiging” was overgeleverd.

Nog meer spontaneïteit

Op een dag — het zal ieder ex-kampbewoner van Vught zijn leven lang heugen, — werd het gehele voorplein en de werkgebouwen in de omtrek ontruimd. Ook elders in het kamp mocht niemand buiten de barakken. Er zou een transport „S.S.-ers” uit Duitsland aankomen.

Tegen de avond kwamen er een duizend jonge kerels aan, en werden in lange rijen op het zandplein opgesteld.

Ze waren vierentwintig uur lang in gesloten vrachtwagens vervoerd, staande, tegen elkander aangeperst. Ze hadden niets te eten gehad en ook niets te drinken. Ze hadden hun behoeften door hun kleren laten lopen. Uit de gehate vaal-grauwe uniformen steeg een ondragelijke lucht op.

Er waren er geen, die „S.S.-kenmerken” droegen. Ze waren van het N.S.K.K., van het „Sanitäts-korps” — maar enkelen waren uit de „Ost-Kompagnie”.

Op het zandplein moesten ze nog enkele uren lang staan. Op alle vier hoeken lag een stootroeper in positie achter een gericht machinegeweer — een vrij overbodig machtsvertoon tegenover deze uitgeputte gevangenen.

Er waren er, die flauw vielen. Die bleven liggen tot zij, na de

registratie gepasseerd te zijn, door andere gevangenen werden meege- dragen naar de straf-barak.

De „registratie” geschiedde aan kleine tafeltjes aan het einde van iedere rij. Bij de tafeltjes stond een tobbe met water, chloor en een stapel doeken klaar. Daarmee werden ringen, o.m. trouwringen, van de gezwollen vingers gewrongen; de opnaaisels van de uniformen werden met messen verwijderd.

Voor de volgende ochtend waren speciale straf-exercities en andere gemakkelikheden door de bewakings-troepen uitgedacht. Voor de volgende avond speciale „inspecties”, — waarbij o.a. iemand de inhoud van zijn geweer leegschoot, dwars door een matras heen, in de rug van een man, die in ijlende koorts op bed lag. Hij is later aan de etterende wonde, die daardoor veroorzaakt werd, bezweken.

Binnen een week, waren er een half dozijn zelfmoorden en tientallen pogingen tot zelfmoord geregistreerd.

Op de „doden-akker” — een geïmproviséerd kerkhof op een weiland buiten het prikkeldraad — hadden in die tijd van zes tot acht begrafenis- nissen dagelijks plaats, tegen drie tot vier per dag op andere tijden.

Het kwam allemaal van de spontaneiteit.

Bij de kampeiding in het hoofdgebouw, bij het Directoraat-Generaal en het Militair Gezag te Den Haag, bij den militair commissaris van Den Bosch en op het ministerie van Justitie waren deze excessen tot in de bijzonderheden bekend.

Geestelijken, katholieke zowel als protestantse, bezoekers, journa- listen, familie-leden en advocaten hebben onophoudelijk de onweer- legbare bewijzen van deze gruwelen geleverd.

Men heeft er de schouders om opgehaald. Het waren „politieke delinquenten”. Men was bezig systematisch de publieke opinie te bedotten, opdat men geen tijd zou hebben, in Nederland, om de corruptie, de misdaad en de politieke onzuiverheid waar te nemen van de schelmen, die de touwtjes in handen — met medewerking en mede- weten van de voormalige Londense regering, hun opvolgers en de naar macht strevende regerings-partijen.

Het Wetboek van Strafvordering, die waarborg van een „eerlijke, strenge en snelle rechtspleging”, was terwille van die nieuwe macht- hebbers opzij gezet. Het nazi-systeem van rechtspraak en detentie had het definitief vervangen.

„Politieke delinquenten”, schuldigen, minder schuldigen, onschuldi- gen, dommen en dwazen, waren allen op een grote hoop gejaagd, waar men hen weerloos wist als een levend rookgordijn voor het misdadige verleden van de nieuwe baantjesjagers.

Inmiddels vierden groot-collaborateurs, leveranciers van oorlogs-

materiaal en mensenvlees, verraders en S.D.-handlangers feest onder bescherming van hun bevoegdheden en de met bloed en schande be-
vleekte Nederlandse drickleur.

Dat was de „spontane verontwaardiging”, die twee jaar en langer heeft geduurd — lang genoeg om velen dier volksbedriegers en verraders in hun posities van „onschendbaren” te handhaven.

Want daartoe, en daartoe alleen hebben de schanddaden in de kampen en de ophitserij der onnozele burgerij gediend. Wij plukken er heden ten dage de vruchten van.

En wie als waarlijk schuldige in deze verschrikkings-kampen werd opgesloten, kwam er natuurlijk nóg haatdragender, nóg arroganter en nóg gevaarlijker weer uit.

De toekomstige „vijfde kolonne” — onverschillig aan wiens zijde, — is in „heropvoedings-kampen” als Vught en dergelijke geboren.

De kampeiding

Een enkel woord over de selectie der leiders van zulke kampen.

In Vught regeerde eerst een majoor M., die dikwijls 's avonds vol-
slagen dronken door het kamp liep, vergezeld van een juffrouw in
militair uniform, die het ambt waarnam van secretaresse voor dag en
nacht.

Majoor M. had niet de minste zeggingschap over de bewakingstroepen,
die op hun eigen manier huishielden — dat moet tenminste te zijner
verontschuldiging gezegd worden.

Hij is dan ook spoedig vervangen door een luit. v. B., die er een
meer strikte discipline op na hield.

Zijn discipline strekte zich echter ook uit tot de gevangenen, en het is
juist in zijn tijd geweest, dat de gruwelijkste straffen voor kleine ver-
grijpen aan de gedetineerden werden opgelegd, door hem ondertekend
werden, en door het inmiddels ter ziele gegane corps „M.P.” werden
uitgevoerd.

Gevangenen werden onderling tot verraad aangezet; disputen werden
opgelost door hakschoppen tegen het gelaat of tegen de ribben.

In die dagen werden ladingen kostbare oorlogsbuit uit Duitsland
aangevoerd en door de Canadezen in de ruime magazijnen van Vught
opgeslagen. Sommige gedetineerden mochten, in verband hiermee, hun
eigen beroep uitoefenen: schoenmakers sneden schoenen van buitge-
maakt leer, kleermakers naaiden pakken van wol en overhemden van
linnen en katoen.

Alle leden der officiële kampeiding — enkele behoorlijken uitgezon-

derd, — verrijkten daaruit hun garderobe, totdat zij als dieven moesten worden weggejaagd.

Eerst in 1946 is in het kamp Vught een beter geschoold en intelligent ambtenaar als hoofd aangesteld en is het bewakingspersoneel, weliswaar gerecruteerd uit wat er voor dat doel maar beschikbaar was, onder controle gesteld van behoorlijke inspecteurs.

Maar het euvel, dat zo diep ingeworteld was, heeft zich niet zo snel en volledig kunnen herstellen.

Voorbeelden van mishandelingen en gruwelen komen voor tot ver in 1947, zij het ook, dat er ieder maal streng moest worden ingegrepen en dat de schuldigen telkenmale ter beschikking van den Officier van Justitie werden gesteld.

Er zijn, verhoudingsgewijze, bijna zoveel vonnissen geveld over kamp-personeel als door de tribunalen over gedetineerden. Die processen echter kwamen slechts zelden in de krant.

De gehoorzame Nederlandse pers, na jarenlang hardnekkig te hebben ontkend, dat deze gruwelen in Nederlandse gevangenkampen voorkwamen, heeft nog het grootste gedeelte van de door de Justitie behandelde bijzonderheden verzwegen.

Het valt niet te betwisten, dat deze solidariteit met de organisatoren der kampgruwelen bevorderlijk is voor de mening, dat de misstanden in de concentratie-kampen slechts individueel, kortstondig en in „spontane verontwaardiging” plaatsvonden.

Laat de Nederlander, die dit echter werkelijk nog gelooft, zich dan ook niet aanmatigen om Seyss-Inquart, Rauter, Lages, Franck Schreieder of anderen te veroordelen. Hun verweer van: „Ich habe es nie gewusst” houdt minstens zo goed stand als dat van dengeen, die in de „kortstondige spontaneïteit” gelooft.

Het overvloedige materiaal

Wie de vreselijke dingen, die jarenlang in onze kampen zijn voorgevallen, aan de hand van getuigen-verklaringen en ander bewijsmateriaal, systematisch zou willen opsommen, zou hier boekdelen voor nodig hebben.

Dit Witboek bevat, uit die trieste opsomming, slechts een aantal, dat door een reeks onder ons bereik zijnde getuigen kan worden bevestigd.

Onder de alphabetische opsomming van gebeurtenissen in ieder der Nederlandse kampen komen ook enkele voorbeelden voor uit Vught.

Dat wil echter niet zeggen, dat dit alles is, wat er over Vught of enig ander dezer schandeplaatsen valt te zeggen.

Het lijkt ons echter, dat feiten wel genoeg zullen zeggen.

**AL WAS ER MAAR één ONSCHULDIG MAN IN NEDERLAND
OPGESLOTEN GEWEEST, BEROOFD, VERNEDERD, MISHANDELD
EN GEDOOD — DAN WARE DIT NOG ALTIJD EEN TE VEEL.**

Dat dit gebeurd is met duizenden, is een onoverkomelijke schande in de geschiedenis van ons Nederlands recht.

En juist aan de slachtoffers der nazis, der Duitse en Hollandse kampbeulen en aan hen, die tegen deze dingen voor het recht en de vrijheid hebben gevochten, zijn wij het verschuldigd, dat deze zwarte bladzijde in onze geschiedenis tenminste een tegenwicht vindt in een grondige reiniging en zuivering van ons recht; verleden zowel als huidig recht.

Almelo (Huis van Bewaring)

In het Huis van Bewaring te Almelo bestond de straf, dat men opdracht kreeg om met de benen wijd uit elkaar, gebukt te gaan staan. De bewaarder, die de straf toepaste, nam dan van achteren een aanloop en gaf met zijn zware soldatenlaars den ongelukkige een geweldige schop tussen de benen tegen de geslachtsdelen. Het behoeft eigenlijk niet vermeld te worden, dat dit een onduildbare pijn veroorzaakt en een meer dan beestachtige behandeling is. Specialiteit in deze straf was de bewaarder V.

Voorts is het te Almeio met aankomende groepen herhaaldelijk gebeurd dat de officiële bewaarders samen met de N.B.S.-manschappen deze groepen opstelden met het gezicht naar de muur en dan alle mensen op de rij af met de gummiknuppel een slag op het hoofd gaven, zodat zij bewusteloos in elkaar zakten, gehele rijen, spelenderwijs.

Bij verhoren werden de gevangenen aldus aangepakt, dat men hen dwong, eerst het hemd over het hoofd te trekken, zodat ze niets meer konden zien. Vervolgens sloeg men er met gummiknuppels, stukken hout, stoelen enz. op los. Het gehuil en gejammer der beestachtig mishandelenden werd hier dag en nacht gehoord. Ook karwatsen behoorden tot hulpmiddelen bij het verhoor. Een geval is bekend van een uitgeslagen oog, dat op de wang bleef hangen en wonder boven wonder toch nog is goedgekomen. Deze mishandelingen vonden regelmatig tot eind '46 plaats. Ook P.R.A.-mannen maakten zich daaraan schuldig. Met hun medewerking is bijvoorbeeld de Heer K. uit O., na verschrikkelijk te zijn toegetakeld, opgehangen, zodat hij met zijn tenen nog net de grond kon raken en in deze toestand opnieuw geweldig geslagen, waarna hij in een ijzeren kooi werd opgesloten. Ook hebben deze mishandelingen in het bijzijn van Mej. B. plaatsgevonden.

Te haren believe lieten enige P.R.A.-mannen een aantal gevangenen met ontbloot bovenlijf en een blinddoek voor, eerst een tijdlang op de stenen vloer liggen, wierpen vervolgens emmers koud water over de mensen en sloegen er toen met alle mogelijke voorwerpen op los. Bijzonder moet worden vermeld, dat men de Heer B. R. in de ijzeren kooi opsloot, toen zijn bejaarde vader voor de tralies haalde en deze daar ten aanschouwe van zijn zoon vreselijk sloeg, totdat de oude man bewusteloos ineens zakte. Dit was als kwelling voor zijn zoon bedoeld.

Kamp Ampsen

Wij citeren uit de Nieuwe Post van 5 Juli 1947:

Ampsen is een speciaal vrouwenkamp. Het werk, dat de gedetineerden hier doen, is uitermate geestdodend. Men bezorgt haar niet de minste afleiding, terwijl zij na afloop harer werkzaamheden worden samengedreven in zeer kleine en te enge ruimten.

Het gehalte sommiger gedetineerden, die hier met fatsoenlijke vrouwen (alleen gedetineerd wegens politieke gezindheid) samen zitten, is beneden peil. Beroeps-prostitués zitten hier samen met degelijke (zij het dan politiek verkeerd geschoolde) huismoeders. Jonge meisjes, die tijdens de bezetting alleen wat „gescharreld” hebben met Duitse militairen, worden hier door bekende „publieke vrouwen” in het „vak doorkneed”.

Van de buitenwereld zijn de vrouwen totaal geïsoleerd.

Er doen zich verschijnselen voor van ernstig vitaminegebrek. Familieleden, die bereid zijn dit tekort door het zenden van fruit en vitamine-tabletten te voorkomen en te dekken, worden hiertoe niet in de gelegenheid gesteld.

Hoewel de omgeving van het kamp zeer gezond is, zijn de verblijven voor de lichamelijke gezondheid funest, daar slechts een gedeelte der vensters mag worden geopend en de toevoer van verse lucht totaal onvoldoende is.... (Dit laatste is een typisch voorbeeld van sadistische pesterij). Vooral 'snachts is de ventilatie veel te gering. Een jonge vrouw, die ongesteld was, werd door een majoor van politie en een bewaker op gewelddadige wijze uit haar bed gehaald en op blote voeten, gekleed in broek en hemd, ten aanschouwe van iedereen, door de stromende regen naar een strafcel gebracht. De vrouwen echter, die zich de „vriendschap” en „sympathie” der kamp-leiding hebben weten te verzekeren, worden goed verzorgd.

Op bezoeken durven de vrouwen haar klachten niet tegen het bezoek te zeggen, uit vrees voor de antipathie van de kampleiding, met alle gevolgen van dien.

AMSTERDAM

Kamp Polderweg

Het kamp Polderweg werd voornamelijk bewoond door mensen, die wachtten op het verhoor, waarna zij of werden vrijgelaten of op transport werden gesteld naar het kamp Levantkade. De toestanden in het kamp Polderweg waren meer dan ergerlijk. Van Mei tot October '45 is aan de geïnterneerden geen warm drinken verstrekt, het brood werd droog verstrekt en in deze periode is slechts drie maal wat boter en kaas uitgereikt. Perioden van honger waren niet zeldzaam (30 uur geen eten). Strafexercitie werd bij geringe overtredingen onmiddellijk gegeven.

Op 25 Juni '45 werd de Heer V. door een rechercheur gehoord. Het verhoor liep uit op een woordenwisseling, waardoor V. in overspannen toestand in het dagverblijf terugkeerde. De rechercheur beklaagde zich over het verloop van het verhoor bij den luitenant, waarop V. ter verantwoording werd geroepen. Ook met den luitenant kreeg hij echter verschil van mening, met het gevolg, dat hem strafexercitie werd opgelegd. V., volkomen overstuurd, liet zich op de grond vallen en riep: „Schiet me maar dood.” Hierop werden een paar emmers water over de man uitgestort en twee bewakers begonnen hem te rollen en V. had moeite te voorkomen, dat de losliggende stenen hem hoofdwonden bezorgden. Aan de benen werd de opstandige vervolgens over de straat gesleept en over de stoep naar binnen getrokken. In de gang stond een B.S.-er met een stuk hout, waarmee de man werd bewerkt. V. werd daarop in een klein vertrek gelaten, waar de bewakers hem met stokken afranselden. De mishandelde man greep een stoel en trachtte zich hiermee te verdedigen, doch de luitenant trok zijn revolver en schoot V. in het dijbeen. De gewonde is naar de ziekenzaal getransporteerd. De eerste maanden na de bevrijding werden de vrouwen uitsluitend door mannen bewaakt. Het was de vrouwelijke gevangenen verboden des nachts pyama of nachthemd te dragen. Het kwam meermalen voor, dat vrouwen, die reeds sliepen, door een man werden gewekt om een verhoor te ondergaan. Bij het kleden wachtte de man tot de vrouw kon meegaan. Later werden de mannelijke bewakers door vrouwelijke vervangen.

Hoewel de vrouwen bij aankomst evenals de mannen op ongedierte werden onderzocht, kwam het voor, dat velen „beestjes” hadden, hetgeen uitkwam, toen een der gevangenen, een verpleegster, de vrouwen stofkamde. Een der dames had... 20 luizen.

Het optreden van de vrouwelijke arts, O., was zo onhebbelijk, dat geen der vrouwen de geneesmiddelen, die haar werden verstrekt, durfde gebruiken. Mevrouw W., naar later bleek volkomen ongegrond gearresteerd — trachtte zich tot tweemaal toe van het leven te beroven. Gewond als zij was, werd zij zeer hardhandig behandeld. Het verplegend personeel liet de verzorging der zieken voor het grootste deel aan de gevangenen over.

Een vrouw, volgens genoemde verpleegster lijdende aan syphilis, werd gewoon bij de andere gevangenen toegelaten en sliep in hetzelfde stro, dat overigens in geen drie maanden was vervangen. Dekens, waaronder gedetineerden met huidziekten hadden geslapen, werden zonder te worden gereinigd aan anderen verstrekt.

Het is ook aan de Polderweg voorgekomen, dat vrouwen tijdens het verhoor werden geslagen.

De Amsterdammer P. Z. geeft de volgende beschrijving van zijn arrestatie (De Heer Z. bleek later een zeer licht geval te zijn):

Op 12 Mei '45 werd ik van mijn bed gelicht door P., die enige maanden bij de B.S. is geweest. Hij was stomdronken, gewapend met een sten-gun. In een kort onderbroekje moest ik de straat oversteken. Op mijn protesten werd ik uitgescholden en met neerschieten bedreigd. Na lang aanhouden werd mij toegestaan midden op straat een costuum aan te trekken.

Ik werd vervoerd naar het perceel Reguliersgracht 3 en aldaar in arrest gesteld. Op het plaatsje achter het huis werd ik met een riem door P. afgeranseld en voorts wilde hij mij allerlei kunsten, zoals kniebuigen, robben enz. laten uitvoeren. Toen ik mij verzette dreigde hij weer met neerschieten. Gelukkig werd P. door enige andere bewakers naar binnen getrokken. Via de Weteringschans werd ik overgebracht naar de Amstelveenseweg. Het transport, dat tezamen met enige honderden andere delinquenten plaatsvond, was mensonterend.

Na enkele dagen werd ik overgeplaatst naar de Gezagstroepen op de Prinsengracht en aldaar ingesloten in een muurkast. 's Nachts moest ik met een vrouwelijke gevangene cokes kloppen. 's Morgens mocht ik twee uur slapen, waarna ik allerlei smerig werk moest doen onder toezicht van een bewaker, die mij verscheidene malen heeft geschopt en geslagen. Het eten was uitermate slecht. Door grote bedragen aan de bewakers te geven gelukte het enig contact met mijn vrouw, die nooit gearresteerd is geweest, te verkrijgen.

Kamp Da Costastraat

In Juli '46, vertelt een ooggetuige, waren er zoveel zieken in het kamp Da Costastraat, dat de beschikbare ruimte op nr. 91 niet voldoende bleek en op nr. 64 twee kamers werden ingericht.

Het waren meestal patiënten en ouden van dagen, die na opheffing van het kamp Levantkade, per vrachtauto naar dit gebouw werden overgebracht. Dit transport geschiedde met 30 tot 33 man plus bagage, opeengepakt in een nauwe gesloten ruimte. De kamers 213 en 214, die voor opname van deze patiënten waren ingericht, bevatten elk 12 bedstellen; plaats biedende aan 36 personen. Zitplaatsen waren slechts aanwezig voor 10 à 12 man, zodat men gedwongen was doorlopend in een soort stalen étui te liggen en te eten. De onderlinge afstand van de bedden, die met drie stuks boven elkaar waren geplaatst, bedroeg ongeveer 40 cm.

Het feit, dat de ventilatie zeer onvoldoende was en er voor de patiënten slechts één uur luchten per dag werd toegestaan, maakte het verblijf voor de zieken ondraaglijk. De hygiëne liet veel te wensen over. Schoonmaak- en ontsmettingsmateriaal was weinig of niet aanwezig. Brandblusmateriaal was nergens te vinden, zelfs geen zand of water, zodat brand verschrikkelijke gevolgen zou hebben gehad, temeer, daar deze lokalen slechts te verlaten waren langs een trap met een ijzeren hek, waar slechts één persoon tegelijk kon passeren. Het merendeel van de zieken had destijds (na 14 maanden internering) nog geen verhoor gehad, ondanks hun chronische ziekten en kwalen.

Kamp Levantkade

Over het kamp Levantkade schrijft Dr. H. W. van der Vaart Smit in een nota aan den Voorzitter der Parlementaire Enquête Commissie het volgende:

In het kamp Levantkade te Amsterdam met 3500 man moesten in de loodsen alle aanwezigen dag en nacht op het weinige stro blijven liggen en kregen de mensen, die bijv. in de school aan de Polderweg gedurende 14 dagen in het totaal slechts drie keer een hompje brood en vijf keer een schepje eten hadden gehad, wederom in de eerste vijf dagen in het geheel niets dan uitsluitend water, daarna gedurende zeer lange tijd 's morgens een sneetje brood, 's middags eveneens een half sneetje brood en 's avonds een klein schepje middageten, n.l. 1/6 liter meest dunne soep. Dit middageten ontbrak vaak, zodat men dan moest leven van een snee brood per dag plus enige slokken water. Voegt hierbij, dat in de tijd van het luchten de mensen steeds zwaar geëxerceerd werden; men moest dan niet alleen telkens looppas maken, maar over het gehele terrein met zijn zwaar plaveisel van kinderhoofdjes dwars door plassen en vuil heen „kopje duikelen”, robben, rollen enz. de ganse tijd door, met de bedoeling de mensen af te beulen en zo miserabel mogelijk te maken, hetgeen vanzelf volledig slaagde, des te meer door het weken lang met de handen wegruimen van mest, die men op bevel tegen de kleren moest houden en zo een half uur lang moest dragen naar de schuit. Dit karwei behoorde eveneens onder het begrip „luchten”. Het spreekt vanzelf, dat spoedig de gehele kampbevolking een uitgehongerde - wanhopige - merendeels zieke - vreselijk vuile - en met hun gemillimeterde hoofden doch ongeschoren gezichten een op bandieten gelijkende massa stinkende paupers was.

Mishandelingen waren hier aan de orde van de dag, gewoonlijk zo, dat degene, die men „nemen” wilde, op handen en voeten moest gaan zitten, het zitvlak omhoog, om dan met een gummiknuppel, een geweer-kolf of een stuk hout te worden afgeranseld. Dit ging steeds de ganse dag door, vaak tot bloedens toe, tot bewusteloosheid toe en zo vaak en zo veel, dat het een wonder is, dat de uitgemergelde en afgebeulde stakkers het konden uithouden. Vaak vormde hierbij het „gramfoonplaatje draaien” voor de bewakers een bijzonder vermaak; dit is, dat men met een vinger in het oor en een vinger van de andere hand aan de grond, om zijn eigen as moet draaien; het tempo wordt door geweer-kolven opgedreven. Zelfs sterke mannen krijgen na een kwartiertje hiervan het schuim op de mond en vallen bewusteloos neer, laat staan de ongelukkige slachtoffers van het Levantkade-regiem.

Wie het kampleven niet meer konden uithouden en helemaal ziek werden, verdwenen naar de strafloods, naar het hok „verboden voor onbevoegden” en vonden hier hun eind. Ziek was tenslotte iedereen; dysenterie, schurft en dergelijke heersten sterk. Ook waren er zelfs dysenterie-lijdens, die men in hun vuil liet liggen, die werden mishandeld en soms zo geslagen, dat bloed en vuil uit hun lichaam geslagen, tot in hun nek zat en over hun ganse lijf was verspreid.

Hoevelen in dit kamp dit alles met de dood hebben moeten bekopen, is aan de kampbewoners niet bekend geworden. De lijdens verdwenen; hun aantal is ongetwijfeld zeer groot geweest. Ze zijn beestachtig vermoord na eerst beestachtig te zijn mishandeld.

De Heer G. S. te A. vertelt: In Mei 1946 op de Levantkade, waar werd geslagen met de kolven van het geweer, waar door brandend stro moest worden „geroofd”, waar men vier uur met de handen in de hoogte moest staan voor de minste overtreding, was ik wel eens de mening toegedaan, dat hier alleen nog de werking van een mitrailleur ontbrak. Uit een lang schrijven van den Heer J. H. W. te A., lichten wij de volgende passages:

Zaterdagmiddag 9 Maart 1946 was het bezoekdag voor de gedetineerde vrouwen. Onder deze was een moeder, die bezoek kreeg van haar dochtertje. Toen het afscheidnemen volgens het oordeel van den bewaker te lang duurde, rukte deze het kind van de moeder weg en zette het een tijdlang na het bezoek in een hoek, terwijl de moeder naar deloods werd teruggevoerd. Een analoog optreden vond reeds eerder plaats, toen op een bezoekdag van mannen een bewaker het toestond om een 70-jarige dame, die haar zoon bezocht en hem een stukje chocolade gaf, naar aanleiding van dit feit tot het reeds donker was te doen vasthouden.

Over dit gebeuren waren de vrouwen en vooral de moeders zeer ontstemd. Hierop volgde op Zondagmorgen 10 Maart 1946 de weigering een gedetineerde vrouw haar godsdienstplichten te laten vervullen om een of andere reden. Hierdoor werden de gemoederen nog meer verhit tot een culminatiepunt werd bereikt toen er in een der andereloodsen brand was uitgebroken. De vrouwen braken uit en vooral zij, wier mannen in de andereloodsen waren opgesloten, wilden daarheen. Er werd in de vrouwenloods herhaaldelijk geschoten, waarbij meerdere vrouwen ernstig werden gewond.

Op Maandagmorgen 11 Maart 1946 ca. 11 uur werd een gedetineerde, die naar de latrine was gegaan en even uitkeek door een raampje, dat uitzicht geeft over het IJ, plotseling door een wacht, die buiten dienst deed, beschoten. De man werd aan het hoofd getroffen en in zeer ernstige toestand naar het ziekenhuis vervoerd.

Kamp Avegoor

Gevangenbewaarster F. J. verklaart op 28 Mei 1945 in dienst te zijn getreden in het kamp Avegoor, destijds onder commando van den Heer S. Het is Mevrouw J. opgevallen, dat er tal van personen als bewaker werden aangesteld, die zelf niet op een brandschoon verleden konden bogen, doch die door relaties met de kampleiding spoedig leidende functies kregen. Onze kampcommandant, aldus deze bewaakster, was nooit voor reden vatbaar. Wie met klachten kwam werd de deur uitgevloekt. Tot 1 October van dat jaar is aan de gevangenen nimmer warm eten verstrekt. De distributie stelde weliswaar extra rantsoenen beschikbaar voor die gedetineerden, die buiten het kamp te werk waren gesteld, maar deze levensmiddelen werden voor het grootste deel door de bewakers genuttigd en het overschot ging op de vuilnishoop. Het is meermalen voorgekomen, dat de gevangenen uit deze „afval” blikken cacao, biscuit en hele kazen haalden. Dit in de tijd, dat aan de kampbewoners slechts zes sneetjes brood per dag werden verstrekt....

De bewakers, die verplicht waren in het kamp te wonen, vestigden zich daar met meubelen, die door verscheidene gedetineerden als hun eigendom werden herkend.

Avegoor kende een slaanverbod. Twee weken na afkondiging van dit verbod sloeg de kampcommandant een gevangene, die een ontvluchtingspoging had ondernomen, met een plank bewusteloos. Een der bewakers, die dit feit signaleerde en tegen deze manier van optreden protesteerde, werd enige tijd later plotseling ontslagen.

In de strafploeg, die door commandant S. werd ingesteld, kon iedereen worden geplaatst, die een overtreding had begaan. Deze straf bestond hoofdzakelijk uit het ledigen van latrinetonnen en werd slechts onderbroken, indien een Vliegende Brigade of een andere contrôle kon worden verwacht. De Heer V.K. uit Arnhem is tengevolge van deze straf lange tijd niet in staat geweest enig werk te doen.

A. Z., die ook een poging had gedaan het kamp te ontvluchten heeft zich enige weken moeten voortslepen met een kogel aan het been. Ook de Heer K. moest deze middeleeuwse straf ondergaan. De Heer M. dorst het aan met een glimlach op het gelaat in het kamp rond te lopen. Men mócht niet lachen, dus M. moest boeten door 24 uur lang op de knieën op het terras te liggen.

De Heer ten B., nauwelijks genezen van een hersenziekte, kreeg bij het niet onmiddellijk antwoorden op een vraag van ondercommandant Van der V. een harde klap tegen het hoofd.

Ook de Heer De M. waagde het te lachen. Op bevel van korporaal De V. moest hij hardlopen. Toen De M. niet hard genoeg liep, werd hij zo hevig met een geweer geslagen, dat hij moest worden weggedragen. Het geweer kon niet meer worden gebruikt....

Gedetineerde Van der G. kreeg opdracht paardemest van het terrein te verwijderen. Toen deze man met kruiwagen en schop aan het werk wilde gaan, dwong werkmeester B. hem het vuil met de handen naar de mestvaalt te dragen. Het betrof hier geen strafmaatregel.

Kamp Beenderribben

De geïnterneerden van het kamp Beenderribben bij Blokzijl werden voor een groot deel te werk gesteld als aardappelrooier. Dit werk werd uitgevoerd in samenwerking met de Nederlandse Heidemij.

De gevangenen waren verplicht twee aren per dag te rooien, hetgeen voor hen, die onbekend zijn met dit werk, geen onredelijke eis is.

Wel onredelijk is, dat de bewakers meermalen zeer onbehoorlijk optraden, wanneer enige aardappels bleven zitten.

De zieken, die zich 's morgens, voor de afmars naar het werk, meldden, werden onmenselijk behandeld, zo niet mishandeld. Het is voorgekomen, dat de zieken een voor een door den commandant, den Heer L., met een gummiknuppel op het hoofd werden geslagen. Een eigenaardige manier van ziekenonderzoek.

In Juni '45 werd bij fouillering van den Heer M., een der te werk gestelden, een suikerbiet aangetroffen. Het was verboden „levensmiddelen” in het kamp te brengen en dus werd de Heer M. veroordeeld tot vier weken celstraf met om de dag water en brood en zonder warm eten. Voor het in bezit hebben van wat tabak werd M. tevens om de dag in de boeien geslagen. Het was een specialiteit van het kamp de boeien zo strak aan te trekken, dat het slachtoffer het uitgilde van de pijn. Voorts werden ook de bekende spelletjes, zoals robben, kikkieren en gramfoonplaatjes draaien aan de gedetineerden opgedragen. Had het geregend, dan moest de gevangene zich door de modder rollen terwijl een bewaker het gezicht telkens tegen de smerige grond drukte. Na afloop van dit „spel” gebeurde het niet zelden, dat de gestrafte raakt onder een koude douche moest „om bij te komen”.

Een der gedetineerden verhaalt van een strafmaatregel, waarbij vier gevangenen gedurende zes weken op blote voeten naar het werkobject moesten lopen. De afstand bedroeg 1½ uur gaans.

Kamp Beugelen (Staphorst)

De geïnterneerden van het kamp Beugelen bij Staphorst werden voor een groot deel te werk gesteld bij de aardappeloogst onder toezicht van de Heidemaatschappij. Het vervoer naar de werkobjecten vond plaats in vrachtwagens, die waren ingericht voor het vervoer van 15 tot 20 personen. Er werden echter 30 à 40 mensen ingeladen.

Gedetineerden, die over deze behandeling klaagden, werden bedreigd met celstraf, geen bezoek enz. De leiding van de buitendienst was in handen van een luitenant, die in de burgermaatschappij banketbakker was in Meppel. Het gedrag van de bewakers in de buitendienst was meer dan ergerlijk. Meermalen is het voorgekomen, dat er in het wilde weg werd geschoten of dat men ging jagen in de buurt van de gevangenen, die daardoor groot gevaar liepen te worden getroffen.

Kamp Beugelen, dat was ingericht voor 150 personen, bevatte in de periode vóór September 1946 500 gedetineerden (nog geen veroordeelden). De stemming onder de gevangenen ging er niet op vooruit, toen door enige arrestanten de commandant werd herkend als iemand met een verre van brandschoon gedrag tijdens de Duitse bezetting.

De Heer J. M. te A. verklaart van zijn belevenissen in Beugelen het volgende:

In de cellen, groot 14 bij 6 meter huisden en aten 40 mannen, ledikanten drie boven elkaar, in het midden een open ketel om de nodige behoefte te doen.

Er werd vreselijk honger geleden; de rantsoenen door de regering aan de gevangenen verstrekt werden slechts ten dele gedistribueerd. Meermalen heb ik geweigerd een verminderd rantsoen te accepteren, soms kreeg ik het ontbrekende alsnog, maar dikwijls werd mij meegedeeld, „dat de levensmiddelen nog niet waren aangekomen”. Een feit was echter, dat het bewakingspersoneel wél de volle portie kreeg.

Voorts verhaalt de Heer M. van zekere De H., die 40 dagen in een donkere cel werd opgesloten op water en brood en elke dag een kruisverhoor in dwangbuis. Later kwam uit, dat De H. volkomen ten onrechte gedetineerd was geweest.

Een ander werd geweigerd zijn Bijbel in de cel mee te nemen.

Ook hier algemeen de klacht, dat zij, die moesten worden overgeplaatst of wier bevel tot vrijlating reeds was binnengekomen, langer werden vastgehouden dan noodzakelijk was.

„Hotel Blaskowitz“

Aan de Verdilaan te Hilversum staat de beruchte bunker „Hotel Blaskowitz“. Het heette, dat dit slechts een veertiendaags verblijf was voor weerbarstige gevangenen, die weigerden op ondervragingen te antwoorden.

Blaskowitz was in sommige opzichten geen haar beter dan Buchenwalde. Soms verbleef er een gedetineerde wel eens vier of vijf maanden. De volgende beschrijving geeft een idee van de accommodatie, die daar werd gegeven.

Tijdens de bezetting deed deze bunker dienst als schuilkelder. Het gehele geval zal ongeveer een meter onder de grond liggen. De cellen waren van diverse grootte, de meeste waren ingericht voor het opbergen van drie tot zes personen. Daglicht kon er uit den aard der zaak niet doordringen, evenmin als frisse lucht. Men moest er de verse lucht dagelijks inpompen! In sommige cellen stond het water 1 tot 2 mm. hoog langs de plinten of in de hoeken. Eenmaal, of soms ook tweemaal per dag gingen de „gasten“ luchten.

De taal, die daarbij door de bewakers en de mannelijke gedetineerden werd uitgebraakt in het bijzijn van de vrouwen, was meer dan schunnig. Ondervragingen geschieden altijd vergezeld van klappen. Lijfstraffen waren aan de orde van de dag, vooral wanneer een bepaalde groep bewakers dienst had. Van twaalf tot vier uur 's nachts kon men er horen gillen en schreeuwen tijdens folteringen.

Een der lijfstraffen was de „koude douche“ — een krachtige spuit water, onder welke het slachtoffer zich niet mocht verroeren op straffe van verdere mishandeling.

Naar Blaskowitz ging men veelal om interne zaakjes uitgezocht te krijgen, indien nodig door foltering.

Iedere bunkergast werd gemillimeterd. Slagen werden gegeven, soms met de vlakke hand, soms met de kolf van het geweer.

Het Hoofd van de Geneeskundige Dienst weigerde zelfs verantwoording te nemen voor hetgeen in de foltercellen van „Hotel Blaskowitz“ gebeurde.

De gedetineerden v. d. M. en H., beiden lijdende aan baardschurft — een van hen had bovendien een grote wonde aan de buik — hebben gedurende drie maanden, hoewel er meermalen om is verzocht, nimmer medische behandeling gehad. Deze mensen zijn zeven en acht maanden in dit „veertiendaags“ verblijf vastgehouden zonder een enkele maal te zijn verhoord.

De Heer W., verdacht van het onrechtmatig in bezit hebben van een weinig tabak, werd met een ketting bewusteloos geslagen.

De Heren T., V., S., B., Sch., W. B., K., en J. werden hier tot bloedens toe gestompt en geslagen.

De voeding in dit kamp was zo slecht, dat alle gedetineerden, die na „het verhoor” in hun oorspronkelijke kamp terugkeerden extra voeding moesten hebben op medisch advies.

Het luchten geschiedde in het voorjaar van 1946 nog aan de ketting (ook voor de vrouwen), terwijl de mannelijke gevangenen bovendien een bezemsteel in de broek kregen te dragen. Zondags werd er echter niet gelucht en bij slecht weer werden soms drie à vier dagen overgeslagen.

Voor elke twee man werd eerst op 27 Juni 1946 een krukje verstrekt. Voordien was er geen behoorlijke zitgelegenheid.

Kamp Blauwkapelle

Blauwkapelle was, evenals het kamp Honswijk een „ondervragingskamp” van het Bureau Nationale Veiligheid. De personen, die hier verbleven waren verdachten, alleen slechts verdachten, die wachtten op het verhoor. Van het leven in dit kamp vertelt een der gevangenen het volgende (een en ander is uit getuigenissen van anderen bekrachtigd): Wij zitten hier met honderden personen. Het aantal verdachten, dat hier per dag wordt verhoord, bedraagt zelden meer dan tien. Vandaar de sensationele spanning, die hier elke morgen hangt bij het aantreden. De vele onschuldigen, die nog steeds op het verhoor wachtten zijn immuun geworden voor het geschreeuw, dat soms uit de ondervragingsbunkers klinkt, alsof er iemand hevig wordt geslagen. Voor de mogelijkheid om eindelijk hier weg te komen wil menigeen wel met een maand of langer met bunker gestraft worden. Want veelal komt men door deze straf eerder aan de beurt om verhoord te worden. De toestand in de bunkers is treurig. Ze verschilt niets met middeleeuwse kerkers. Alleen zijn hier geen ratten. Alles is nl. hermetisch afgesloten. Daartegenover echter een temperatuur van 12 gr. Er is een brits met twee voddën, die door de bewakers met de wijdse naam van dekens worden aangeduid. De voeding, welke hier wordt verstrekt is het traditionele „water-en-brood-dieet”.

Om de haverklap worden hier mensen voor een kleinigheid tot „bunker” veroordeeld, alleen, soms wekenlang, en vaak alleen om hen murw te maken. Om ze iets te laten bekennen. Wat weet niemand. Wat we wel weten, is, dat er velen bij zijn, die na het verhoor worden vrijgelaten, omdat er geen beschuldiging tegen hen is ingebracht. ....

Tot zover deze gedetineerde. Voorts kwamen er in Juli '46 nog klachten over het totale gebrek aan geestelijke verzorging, verbod van correspondentie, verbod van het afgeven van kleding en de klacht van familieleden, die niet werden ingelicht waarom de gedetineerden werden vastgehouden. Bovendien was advocatenbezoek niet toegestaan.

Kamp Carel Coenraad Polder

Onmiddellijk na de bevrijding werd het kamp gebruikt voor het opbergen van geëvacueerde vrouwen, wie men van het lidmaatschap der N.S.B. verdacht. Deze vrouwen waren nog niet verhoord, er was nog weinig van hen bekend. Dit scheen echter geen bezwaar te zijn om de vrouwen onmiddellijk aan het werk te zetten om de brug, die toegang gaf tot het eigenlijke kamp door hen te laten herstellen. Naakt, slechts 'n oude lap voor de schaamdelen gebonden, werden de vrouwen in het water gedreven om de herstellingen uit te voeren. Naakt moesten deze mensen daar werken onder de spot en belediging van de bewakers. Naakt werden de ongelukkigen afgeranseld, naakt moesten zij weer de barakken betreden. Dat was Carel Coenraad Polder 1945.

Aan de mishandelingen heeft vooral de commandant van C.C.P., de Heer V., zich schuldig gemaakt. Het was een gewoonte geworden, dat de nieuwkomers werden kaalgeknipt en dan moesten „robber” door de modder.

De heren F. en M. werden zo geschopt en geslagen, dat de één een breuk opliep en de ander een hersenschudding.

Het was een liefkoosd spelletje, van V., om brandende sigaretten uit te drukken op de gezichten van zijn slachtoffers, wanneer deze werden betrapt op het roken van een sigaretje of op het in bezit hebben van rookartikelen. En hoevelen moesten onder bedreiging en mishandeling asbakjes leegeten en tabak naar binnen slikken?

Eens werden enkele gevangenen betrapt op het binnensmokkelen van een ui of wortel. Ieder van de mannen werd toen gedwongen twee kilo rauwe uien of twee kilo rauwe wortelen op te eten.

Hoe vaak zijn de gedetineerden in de brede tochtsloot gedreven „om schoon te spoelen” en daarna met natte kleren het kamp ingejaagd? En hoevele malen is het voorgekomen, Heer V., dat U de gevangenen tot 10 km. toe liet hardlopen rond het kamppeintje, achtervolgd door Uw honden, die de mensen overal beten?

Is het waar, commandant V., dat U de gevangenen op Kerstmis acht uur lang in de felste koude in de houding liet staan, omdat U vermoedde, dat zij enige wortelen hadden meegebracht?

Is het waar, dat een van Uw straffen bestond uit het met blote handen plukken van brandnetels?

Is het waar, Heer V., dat U door de gevangenen van Rijksmateriaal een woonwagen liet timmeren, om er de vakantie in door te brengen in Zeegse?

Weet U, dat enige meubelmakers uit het kamp (zelf gedetineerd) ver-

klaren meubelen voor U te hebben gemaakt, alsmede voor het huis van den hoofdopzichter?

En, commandant, hoeveel schilderijen hingen in Uw huis, geschilderd door geïnterneerde schilders?

En is het waar, dat de kleermaker in het kamp de mooiste costuums voor U maakte en de schoenmakers de schoenen?

En waar zijn de tientallen mudden aardappelen gebleven, die door de gevangenen op kampgrond werden geteeld en voor hen waren bestemd?

In 1945, toen de Heer V. werd aangesteld als commandant, bezat hij geen cent. In 1947 maar liefst een auto en een motor, rashonden, sierpauwen, postduiven enz.

Wij behoeven echter niet zo lang meer op de antwoorden van deze vragen te wachten, want inmiddels is deze kwestie in onderzoek bij den Rechter-Commissaris van de Rechtbank te Groningen.

Kamp Duin en Bos

Volgens den Heer J. B., te Z., hebben zich ook in het bewaringskamp Duin en Bos bij Bakkum ernstige feiten van mishandeling voorgedaan. De geïnterneerden in het kamp Duin en Bos schenen tegen het eind van 1945 de mening te zijn toegedaan, dat hen verlof zou worden toegestaan de Kerstdagen thuis door te brengen. Het moet dan ook een grote teleurstelling zijn geweest, toen werd bekend gemaakt, dat hiervan geen sprake was. Enkele gevangenen hebben toen getracht het kamp op onrechtmatige wijze te verlaten. Een van hen werd gegrepen en voor den commandant geleid. Wat betreft het uitvinden van straffen was men ook in Duin en Bos zeer origineel: de betrokkene werd met een gloeiend strijkijzer bewerkt, waardoor hij voor de tijd van zes weken moest worden opgenomen in de ziekenzaal. Ook in dit kamp zaten zeer velen, die toen, na acht maanden, nimmer aan een verhoor waren onderworpen.

Eind April 1946 werden 240 man van het kamp Duin en Bos overgeplaatst naar het kamp Schoorl. Er werd die dag geen eten verstrekt. De commandant van het kamp Schoorl heeft zich met Duin en Bos in verbinding gesteld, doch de rantsoenen (240 x 400 gram brood en 240 x ½ liter pap) zijn nimmer aan de gedetineerden verstrekt. Op een of andere duistere manier is deze levensmiddelenvoorraad, waarvoor een der beide kampcommandanten verantwoordelijk was, verdwenen.

Kamp Duindorp

In de buurt van Den Haag, tussen de duinen en de zee, tussen radio-station en verversingskanaal, ligt Duindorp. In 1943 door de bewoners verlaten, jaren lang onbewoond geweest, half gesloopt in de honger-winter, beschadigd door een verkeerd terechtgekomen V-2, dat was Duindorp, toen het werd omheind en de delinquenten er werden ondergebracht. Zevenduizend mensen zaten daar opeengepakt, wachtend op de berechting, schuldigen en onschuldigen, met 12 tot 20 personen in een woning. Een woning zonder tafels, zonder stoelen, zonder bedden.

Op de kale vloeren smerige strozakken, sommige gemaakt van twee kunstmestzakken. In de wand hier en daar een vergeten spijker waaraan enkele versleten kledingstukken waren opgehangen.

In de kast, waarvan deur en planken in de winter waren opgestookt, enkele gehavende handkoffertjes, schoenen met doorgesleten zolen en gaten, en een paar half-vergane etensblikken.

In deze omgeving, in dat dorp zonder hoop, zonder uitzicht, zonder leven, woonden mensen. Zevenduizend. De ene dag verliep als de andere, opstaan, geen ontbijt, denken, tobben, piekeren, wachten....

Het hospitaal en de ziekenzalen lagen overvol. Zij, die konden werken, zochten werk, trachtten niet meer te denken aan de afschuwelijke omgeving, de grauwe ellende om zich heen, aan vrouw en kinderen, vaak onschuldig in andere kampen ondergebracht.

Zij zijn door deze winter heengekomen, deze gevangenen, schuldigen en onschuldigen, zij hebben de honger en koude getrotseerd, de verwaarloosde medische behandeling is door hen op de koop toe genomen. Het is nodig zich de toestand van de gedetineerden te kunnen indenken om de opstand in Juli '46 te kunnen beoordelen.

Het was Zondagavond, 16 Juli 1946. De gevangenen liepen langs de hoge prikkeldraadomheining. Vlak bij Blok A had men, zij het dan ver weg, een uitzicht op de stad, het leven, de vrijheid! Daar in de verte, op straat, stond een jonge vrouw. Zij zwaaide. Haar man bevond zich achter het prikkeldraad. Deze zwaaide terug. De buitenbewaker greep in. Een schreeuw, een vloek, een schot.... een man valt neer....

De verstandhouding tussen de gedetineerden en de buitenbewaking is in Duindorp altijd slecht geweest. Meermalen zijn de gevangenen door deze bewakers bedreigd met schieten. Er is geschoten.... Een golf van woede, verontwaardiging en verbittering ging door de

bewoners van Blok A. Dertien maanden ellende en ontbering, honger en zenuwslopend wachten op een verhoor, dat nooit scheen te komen, waren genoeg de gemoederen in opstand te brengen. „Moordenaar”, werd er geschreeuwd. Alle verwensingen, die tot dusver waren opgekropt, werden de militairen toegeschreeuwd. Er werd weer geschoten. De gevangenen stormden uit de huizen, grepen stenen en wierpen deze naar de schietende soldaten. Straten werden opgebroken om meer van deze projectielen te krijgen. Mannen klommen op de daken en gooiden met dakpannen. Steeds meer gedetineerden stroomden samen, steeds meer gevangenen rukten op.

De schildwachten namen de benen. Er werd groot-alarm gegeven. Niemand denkt eraan de huizen binnen te gaan. Borden met opschriften als „Verboden met de handen in de zakken te lopen” werden omvergetrokken en vernield. Op enkele plaatsen werden gebouwtjes in brand gezet, het kantoor van den werkmeester werd bestormd en de kaartsystemen vernietigd. Onder de uitroepen „Geen steenbikkersploeg meer” en „Geen corsettenploeg meer” (laatstgenoemde ploeg moest nl. uit vieze, oude corsetten de baleinen halen) trokken de oproerkraaiers naar de andere blokken, die onmiddellijk deelnamen aan de opstand.

Spoedig stonden de blokadministratie, de blokcommandopost en ook Blok D in brand. De brandweer was inmiddels gewaarschuwd en toen deze het kamp binnenreed, hadden de versterkte troepen de opstand reeds in bedwang. De nacht is dan ook rustig verlopen.

Maandagmorgen scheen het verzet weer op te laaien. Enige barricaden werden opgeworpen maar het is hierbij gebleven.

De opstand was onderdrukt. Onder de gevangenen waren enige doden en vele gewonden.

Tot zover het verslag over de opstand.

In de dagbladen kon men destijds lezen, dat de oproerkraaiers van Blok A waren overgeplaatst. De rust was echter hiermee niet weer-gekeerd. De Heer A. W. te V. vertelt over wegvoering der gevangenen na de opstand het volgende:

Op een Zondagmorgen om 8 uur verscheen een afdeling militairen van ongeveer 400 man sterkte in het kamp met auto's en gevechtswagens met machinegeweren. De gedetineerden moesten aantreden en er werd gevraagd, of alles aanwezig was. Allen stonden echter opgesteld, uitgezonderd de zieken, die op advies van den dokter in bed moesten blijven. Nu werden de huizen bestormd en de op bed liggende zieken werden naar buiten gesleurd onder veelvuldig gebruik van gummiknuppels. Zij mochten zich niet kleden en moesten in pyama of ondergoed met een jas omgeslagen aantreden. Het stroomde

van de regen. Iedereen moest echter doodstil in de houding blijven staan; hij, die bewoog, kreeg een tik met de gummistok. Deze marteling duurde tot 's middags één uur. Daarna werden de slachtoffers in auto's geladen en weggevoerd. De kleding van deze mensen, die in het kamp was achtergebleven werd de volgende dag in zakken gestopt en nagezonden. Wat daarvan is terechtgekomen, is mij onbekend, alles lag nl. door elkaar.

Dit waren dus niet de raddraaiers, deze waren immers al weg. Het totaal aantal op deze manier weggevoerden bedroeg 2300.

De Heer F. W. M. v. d. V. te 's-G., gedetineerd in Duindorp, beschrijft, hoe hij, na het inslikken van een lepel, naar het ziekenhuis Zuidwal werd gezonden. Men weigerde hem daar echter te behandelen, omdat hij politiek delinquent was.

Kamp Duinrust

Het vrouwenkamp Duinrust kende ook de bunkerstraf. Deze moest worden ondergaan in een bunker, waarin geen daglicht kon doordringen, iedere zitgelegenheid ontbrak en de daarin opgesloten vrouwen alleen 's nachts een strozak kregen om op te liggen, waardoor zij overdag gedwongen waren op de stenen vloer te zitten of te blijven staan.

Het volgende geval typeert wel de wijze, waarop de gevangenen vrouwen in het kamp werden behandeld.

Een van de gedetineerden had er geen geheim van gemaakt, dat zij op het werkobject een verhouding had gehad met een militair, ten gevolge waarvan zij in verwachting was. Zij stond bekend als lichtekooi en had reeds twee buiten-echtelijke kinderen. Op order van den kampcommandant moesten de 150 vrouwen van het werkobject aantreden om.... onderzocht te worden op zwangerschap. Door optreden van enige leden van het kamp personeel en de weigering van de kamparts is het onderzoek na enige uren stopgezet, op last van het DGBR te Den Haag.

Van de zijde van het bewakingspersoneel werden ons indertijd de volgende vragen gesteld, die wij aan de bevoegde autoriteiten hebben voorgelegd. Van deze zijde is echter nimmer nadere toelichting verstrekt. Is het waar, dat in de bunker een vrouw zat opgesloten, wier kloppen door een toevallig passerend bewaker werden gehoord en dit personeel-lid, hoewel hiertoe onbevoegd, de deur opende, daarin de vrouw aantrof, badend in het zweet zonder een druppel drinkwater bij zich en deze man haar uit medelijden te drinken heeft gegeven?

Is het waar, dat in het vrouwenkamp Duinrust te Overveen enkele gedetineerde vrouwen weten te vertellen, dat het Hoofd van de kamp-politie een in deze bunker slapende vrouw heeft gezoend, hetgeen de vrouw zelf bekend zou hebben gemaakt?

Is het waar, dat op vrouwenkamp Duinrust iedere bewaker of bewaakster het recht had een gedetineerde te straffen met deze 10 minuten met het gezicht tegen de muur te plaatsen?

Is het waar, dat het nemen van dergelijke maatregelen tot excessen heeft geleid, zodat het is voorgekomen, dat gedetineerden meer dan een uur in deze houding moesten blijven staan?

Is het waar, dat in het verslag van de Commissie voor Privaat- en Strafrecht omtrent bezoeken aan interneringskampen uitdrukkelijk staat vermeld, dat straffen uitsluitend mochten worden opgelegd door den kampcommandant?

Is het waar, dat in het vrouwenkamp Duinrust geen dagverblijven aanwezig waren, waardoor de gedetineerden gedwongen waren dag en

nacht in dezelfde ruimte te verblijven, waar vaak zelfs geen zitgelegenheid aanwezig was?

Is het waar, dat het is voorgekomen, dat kinderen, afkomstig uit het jeugdkamp op Moederdag geen bloemen mochten afgeven voor hun Moeder?

Is het waar, dat deze bloemen zelfs niet op het altaar in de kerk mochten worden geplaatst?

Is het waar, dat in Duinrust, toen een gedetineerde arts het nodig achtte een patiënte een morphine-injectie te geven, het Hoofd van de medische afdeling uit bezuinigingsoogpunt hiervoor een poeder gaf, die door de patiënte, welke deze niet kon verdragen, na drie minuten werd uitgebraakt met het resultaat, dat de pijnen verergerden?

Is het waar, dat in het vrouwenkamp Duinrust, een personeellid, vrouwelijk lid van de directie, welke voor de gedetineerden zeer goed werk deed, in een alle perken van fatsoen te buiten gaand onderhoud, geheel onrechtvaardig zgn. „vrijwillig gedwongen” werd haar ontslag te nemen?

Is het waar, dat in vrouwenkamp Duinrust te Overveen de Adj.-Commandant 's nachts om half vier van de kamer kwam van een ondercommandante?

Als voorbeeld van de strafmaat in Duinrust kunnen wij nog het geval aanhalen van een meisje, dat niet langer kon wachten en naar het toilet ging, hoewel dit verboden was. Zij kreeg zes dagen celstraf!

Mevr. A. de Bl. verhaalt nog van de overplaatsing van een groep gedetineerde vrouwen naar Bakkum op 15 Juli 1946. Deze verhuizing bracht grote beroering onder de gedetineerden. De vrouwen waren erg zenuwachtig en wilden niet weg. Onder bewaking van 100 man gezagstroepen en een afdeling Brandweer, welke laatste de vrouwen met brandslangen in bedwang hield, werden de gevangenen in de wagens gedreven.

Kamp Gorkum

Het is geregeld voorgekomen, dat de mannen bij het verhoor in het kamp te Gorkum werden mishandeld. Van de vele feiten, die bekend zijn, halen wij hier de volgende aan.

Een achterlijke jongen, die ervan verdacht werd een stukje brood te hebben gestolen, werd met stokslagen afgeranseld. Voorts werd een gedetineerde door een rechercheur met zijn gezicht tegen een muur geslagen en gestompt, omdat hij, naar de mening van den rechercheur, niet snel genoeg kwam aanlopen. Een andere man werd zwaar mishandeld en van een trap geschopt. Dit alles speelde zich af in Februari 1946. Een der ergste mishandelden in dit kamp was de Heer O. Zijn dochters die in het zelfde kamp gedetineerd waren en gedwongen werden getuige te zijn van het afranselen van haar vader, verklaren hierover het volgende:

Onze vader is getrapt, geslagen en in het prikkeldraad gegooid tot bloedens toe. Hij werd nachten achtereens 10 tot 12 maal uit zijn krib gesleept en dan mishandeld door enige bewakers. Dank zij zijn ijzersterk gestel heeft hij dit alles overleefd, hoewel wij meermalen voor zijn dood hebben gevreesd. Telkens, wanneer hij weer uit de ziekenzaal was ontslagen begonnen de mishandelingen opnieuw.

Enkele voorbeelden: Hij moest een kuil graven, waar hij werd ingegooid. Vervolgens werd er zand en stro over hem heen gesmeten en moesten zijn medegevangenen er over heen lopen. Een andere keer moest hij op de grond liggen en werd er een plank over hem heengelegd, waarover de anderen dan weer moesten lopen.

Eens drie dagen en nachten geen eten en drinken gehad. De bewakers verzuimden niet hem te vragen of hij misschien honger had of wat water wilde hebben. Daarmee werd hij op alle manieren gesard.

In het kamp was een telefooncel. Hij werd in die cel opgesloten en moest de handen door een gat naar buiten steken. Om de polsen werd een ijzerdraad gebonden en de bewakers hadden nu de grootste pret door de gemartelde man aan de armen te trekken. Na afloop van het „spelletje” werd de gevangene nog bij wijze van toegift met een puntige stok tegen de onderbuik gestoten.

Groningen Strafgevangenis

Van de strafgevangenis te Groningen is behalve het overal gewone te noemen, hoe een bejaarde, mishandelde asthmalijder, de Heer M., spier-naakt in een kelder werd opgesloten en hier 36 uur in een dwangbuis gekneld in de kou moest blijven zitten, de handen bovendien nog in zware, sterk aangeschroefde boeien op de rug gebonden, zodat zijn polsen geheel waren ontveld. De man was tenslotte natuurlijk nagenoeg gestikt. Iets dergelijks moest ook de Heer E. ondergaan, die ten gevolge van de behandeling erg heeft geleden.

In deze gevangenis paste men, behalve de dwangbuis voor naakte mensen in een ijskoude kelder, ook de middeleeuwse lepelstraf toe.

De heer W. uit Veendam is de trap naar de kelder eenvoudig afgegooid en toen beneden zo vreselijk mishandeld, dat zijn kin verlamd op zijn borst hing. Drie jaar later, bij het afleggen van deze verklaring, was hij van deze mishandeling nog niet volkomen hersteld. Bovendien is te vermelden, dat men hem bij de mishandeling dwong zijn eigen bloed van de vloer op te likken.

Kamp Halfweg

Een officieel rapport van de kamppolitie van het kamp „Sectorpark” te Halfweg luidt als volgt:

„Toen rapporteur zich hedenochtend omstreeks 12 uur in de gang van de ziekenzaal bevond, kwam de verpleegster naar mij toe met de boodschap of ik naar de ziekenzaal wilde gaan, daar de vrouwen zeer overstuur waren. Ik ben daarheen gegaan en constateerde, dat de vrouwen vanwege het verhoor van een gedetineerde die verhoord werd naast de ziekenzaal, erg overstuur waren. Zij hadden gehoord, dat er gehuild en geslagen werd.

Toen is ondergetekende naar het verhoorzaaltje gegaan. Hier waren aanwezig twee heren van de POD-Velsen, genaamd van D. en C. en de gedetineerde P. A. Ondergetekende constateerde, dat de gedetineerde P. A. zat te hullen. Hij heeft hem toen meegenomen naar zijn kantoor en hem een verhoor afgenomen.” (Aldus verklaart Th. E., lid der kamppolitie).

Gedetineerde P. A. verklaart het volgende:

„Toen ik hedenochtend door bovenstaande heren werd verhoord, moest ik alle vragen, die zij mij stelden met „ja” beantwoorden. Wanneer ik dat niet deed sloeg C. mij in het gezicht, waardoor ik een bloedneus heb gekregen. Hij heeft mij ook in de rechterzijde getrapt en tegen het onderste gedeelte van mijn rug. Mijn rechterhand is ook bloedig verwond. Verder heeft C. mij gedreigd met een gummi-stok. Ik heb mijn verklaringen aan de heren van de POD onder dwang afgelegd, omdat zij mij steeds sloegen. Ik vraag U beleefd, of U er niets aan kunt doen, dat ik niet meer door deze heren wordt verhoord, evenmin als mijn vrouw, want ik vrees, dat zij ook haar zullen slaan.”

De kamparts, Dr. H. G. W. verklaarde:

„Heden werd door mij onderzocht de gedetineerde P. A. De linker-gezichtshelft was duidelijk gezwollen en rood. Ook de neus vertoonde sporen van bloed, veroorzaakt door een bloedneus.

De rechterheupstreek ter hoogte van de crista ilaes superior naar onder toe was duidelijk gezwollen en zeer pijnlijk bij het betasten. Het geheel wees op een zojuist doorstane mishandeling.”

Aldus naar waarheid opgemaakt en getekend te Halfweg, de 21ste December 1945. (Volgen handtekeningen).

Kamp Harskamp

Volgens het reeds eerder aangehaalde rapport Dr. Vaart Smit zijn in de Harskamp in de periode 15 October 1945 tot 15 Februari 1946 niet minder dan 10 personen op verschillende tijdstippen doodgeschoten, d.w.z. spelenderwijze vermoord. In deze zelfde tijd hebben zich in dat kamp 247 gevallen van hongeroedeem voorgedaan. Het voor de gedetineerden bestemde voedsel kwam wel aan, doch werd voor een deel zwart verkocht. Van de Harskamp moge nog verteld worden, dat hier in 1945 niet genoeg plaats was voor de 3 à 4000 gevangenen en dat zij, die in de barakken geen plaats vonden, de opdracht kregen zich buiten in te graven. Hier huisden de mensen met 3, 4 of 5 man in kuilen in de grond, afgedekt met een stuk zeil of deken. 's Nachts schoten de bewakers, pretmakend, vaak met meisjes, wildweg over en door deze kuilen. De gedetineerde dokter, Van R., kroop van kuil tot kuil om de gewonden te helpen. „Ik heb toen 12 doden en 33 gewonden gehad”, vertelt deze dokter. Vooral oudejaarsavond 1945/46 was het ontzettend. Toen wierpen ze ook met handgranaten. Toen de gedetineerde H., die een dode, die al meer dan 14 dagen buiten lag en een ondraaglijke stank verspreidde, eindelijk mocht begraven, d.w.z. de kuil, waarin hij lag, mocht dichtgooien, zich bij den kampcommandant S. beklagde, antwoordde deze hem: „Voor mijn part schieten ze jullie allemaal kapot.” Gevoed werd men hier met wortelen, aardappelstronken en allerlei afval, rauw natuurlijk. De Heer L. werd gedurende 4½ dag en nacht opgesloten zonder enig eten of een slok water. Daarna werd hij verhoord en hierbij tot vier maal toe bewusteloos geslagen. Dit geval is slechts een voorbeeld uit velen.

Kamp Hoeksewaard

De straffen, die de kampleiding van Hoeksewaard uitdeelde, bestonden voornamelijk uit cellulaire opsluiting. Een oude bunker, die vroeger voor het opslaan van munitie werd gebruikt, diende als strafcel. De oppervlakte bedroeg 2 m². In deze cel werden gedetineerden voor lichte vergrijpen opgesloten tot een maximum van een maand met om de dag water en brood.

De geïnterneerden werden te werk gesteld bij boeren in de omgeving. Zoals overal elders werd er met meer animo gewerkt, indien de „werkgever” tegen de middag een paar sneden brood in het vooruitzicht stelde.

Natuurlijk begingen de gevangenen een overtreding door deze levensmiddelen — die bij de slechte kampvoeding zeer welkom waren — te accepteren. Maar het was in kamp Hoeksewaard een gebruik geworden, dat de bewakers een oogje toededen, mits zij zelf een stevige maaltijd ontvingen.

Bij het rapen van tulpenbollen is het zelfs voorgekomen, dat een gevangene enige honderden bollen ter waarde van ruim honderd gulden naar het huis van een der bewakers moest vervoeren. Een kleine bijverdiensite voor het bewakingspersoneel.

Kamp Hoogerheide

De commandant van het kamp Hoogerheide was tevens belast met het commando over de kampen Steenberg en Standaardbuiten. In het kamp Steenberg hadden corruptie, diefstal, wanbeleid en mishandeling zo grote vormen aangenomen, dat de gedetineerden in verzet kwamen en de leiding van Hoogerheide een nader onderzoek instelde naar de gedragingen van het kamppersoneel van Steenberg. De beschuldigingen waren:

a) Slaan en mishandelen van gedetineerden, in één geval zelfs, totdat het slachtoffer bewusteloos werd.

b) Opsluiten in een cel, waarbij het is voorgekomen, dat men de gestrafte 28 uur zonder eten liet.

c) Uit de door de Duitsers vernielde R.K. Kerk te Steenberg is door de kampleiding al het daarin aanwezige eikenhout, o.a. deuren, ramen, kozijnen enz. gestolen. Daarvan werden door de gevangenen meubelen vervaardigd voor verschillende leden der kampleiding. Zo verkreeg de kampcommandant, de Heer de K. o.a. een tuinbank en een modern bankstel, de bewaker van E. een tafel en een kippenhok en bewaker N. een grote koffer, een tuinhek en een kippenren. Voorts werd van deze laatste persoon de woning opgeschilderd door een der geïnterneerden. Alles op kosten en met materiaal van het Rijk.

De bewaker C. V. stal uit het R.K. Patronaat twee fauteuils. Enige auto's timmerhout werden per kampwagen naar de woning van B. v. Z. vervoerd. Verder werden nog vervaardigd hutkoffers, een-persoons ledikanten en een boekenkast. Doorlopend waren 3 à 4 gedetineerde vaklieden bezig met het verrichten van werkzaamheden ten behoeve van de kampleiding.

d) De boekhouding in het kamp Steenberg vertoonde belangrijke verschillen en tekorten.

e) Het is voorgekomen, dat slechts één man van het bewakingspersoneel aanwezig was en de rest van de bewakers in beschonken toestand in een café werden aangetroffen.

f) Tenslotte werd een der bewakers, J. de G. ontslagen wegens lijken-schennis.

Hoewel het Directoraat Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging oordeelde, „dat het zeer zeker niet geoorloofd is, politiek verdachten het hoofd kaal te knippen,” werd dit in kamp Hoogerheide steeds gedaan. Dat de behandeling allesbehalve zachtzinnig was, blijkt uit het feit, dat een gevangene bij overbrenging naar de bunker een arm ontwricht werd. De inrichting van deze bunkers spotte met de meest

elementaire begrippen van hygiëne en comfort. Het was er bijna vol-
slagen duister en van luchtverversing was hoegenaamd geen sprake. Bij
lichamelijke ongesteldheid werd de gevangene aan zijn lot overgelaten.
De latrineton bestond uit een oud blik, terwijl desinfecterende middelen
volkomen ontbraken.

Kamp Koudenhorn

Een vunzig, stinkend hok onder de grond. Het is er vochtig. Het water stroomt langs de muren. De strozak op de grond lijkt een volgezogen spons. In deze ruimte — een meter breed, twee meter lang, 1.80 meter hoog — leeft een mens. De bunker van Koudenhorn!

Om voor een verblijf in aanmerking te komen, is het genoeg een sigaret of een plukje tabak in bezit te hebben.

Maar ook op andere wijze kon men dit „vertrek” toegewezen krijgen. Zoals de gevangene, die klaagde over de kwaliteit van de soep. De man werd door twee bewakers beetgepakt en met het hoofd tegen een muur geslagen. Half versuft werd hij in het washok gesleept en verder afgeranseld. Ten slotte de eigenlijke straf: bunker!

Ook de Heer E. heeft enige tijd verblijf gehouden in de bunker, niet omdat hij een overtreding beging, maar enige minder fraaie feiten wist te vertellen over den Commandant L. uit de bezettingstijd.

De lichtere straffen in Koudenhorn bestonden voornamelijk uit het enige uren met de neus tegen de muur staan. Wat de strafexercitie betreft, deze was ongeveer gelijk aan die in andere kampen. Mishandelingen bestonden hier grotendeels uit schoppen en stompen. Zelfs een invalide werd niet ontzien.

Uit de vele brieven over het kamp Koudenhorn laten wij er hier een volgen van Mevr. J. H.-v. h. N. te H.

Zaterdagavond jl. (Juni '45) was een der gedetineerden ontvlucht. Alle gevangenen moesten toen van acht uur tot half tien op de binnenplaats staan, stram in de houding. Bij de minste beweging werd er geïmagineerd en getierd onder bedreiging, dat er doden zouden vallen. Toen op deze woorden enig rumoer ontstond, werd er met een mitrailleur over de hoofden van de gedetineerden geschoten. Het komt vaak voor, dat de bewakers met vuurwapenen spelen, zodat meermalen door het plafond wordt geschoten. En dan zijn er nog van die nette bewakers, die niets anders doen dan de vrouwen op de meest liederlijke manier beledigen en hen op allerlei manieren lastig vallen.

Mej. A. W. te A. vertelt van de nachtelijke exercities, die vrij veel voorkwamen. Met de mantels omgekeerd aangetrokken werden de vrouwen dan door Haarlem gedreven. Ook verhaalt zij van invaliden, die hun kunstledematen bij aankomst in het kamp moesten inleveren, waardoor deze mensen in hun bewegingen zeer werden belemmerd.

Kamp Nieuwersluis

Het is een uitzondering in dit boekje. Een kamp, waar geen gruwelen voorkwamen. Een kamp zonder donkere cellen, een kamp waar ons niet het gehuil en gekerm van murw geslagen en getrapte slachtoffers tegemoet kwam.

Kamp Nieuwersluis was een voorbeeld van goede internering. Dat is in de eerste plaats een — verdiende — loftuiting. Het „kamp” was het vroegere Rijksopvoedingsinstituut, waar vóór de oorlog accommodatie was voor honderdtwintig jongens. De huisvesting van de geïnterneerden steunde uiteraard gedeeltelijk op hetgeen reeds aanwezig was aan materiaal voor de vroegere Gestichtsjongens. Slaapzalen met goed geventileerde slaapcellen van boven met draadglas afgedekt, van voren ten dele met gaasdeuren, ten dele met gesloten deuren afgescheiden. Elders in het complex zalen met primitiever doch even bevredigende indeling: britsen drie-hoog opgestapeld, producten van vakkundige huisindustrie.

Helder en zindelijk waren de wasgelegenheden, voldoende en volkomen „menswaardig” de sanitaire complexen. Voldoende douche-cellen om bij een geregeld „badrooster” alle gedetineerden de gelegenheid — doch dan ook de plicht tot zindelijkheid te geven. Goed ingerichte keukens, ziekenzalen, doktersspreekkamer, tandartsenkamer, afzonderlijke vertrekken voor besmettelijke ziekten en de gelegenheid tot isolatie van contactpersonen.

Tucht, strenge tucht zelfs, doch niemand liep er met een gummiknuppel of soortgelijke „argumenten” rond. Bewaking, goed-getrainde en vastberaden bewaking, sten-gun in de handen, doch zwijgende uitvoerders, levende „hekken” op het pad naar de vlucht, geen bullebakken of zelf-opgeworpen verbeteraars.

Nieuwersluis is een model-kamp. Bij de inrichting van het kamp en de ten-uitvoer-legging van de internering was de kampleiding er niet mee klaar, zich te bedienen van hetgeen er was. Aangebrachte schade moest worden hersteld, de uitbreiding moest worden verricht en daarbij liep men alle kwade kansen, dat de praktijk van het zich behelpen tot de consequenties van het onvoldoende zou hebben geleid.

Dit is niet geschied. Dat spreekt van een geest van gestrenge rechtvaardigheid, die te prijzen valt; moeilijk te hoog te prijzen. Het spreekt bovendien van een organisatievermogen en deskundigheid, welke men dikwijls met moeite zal kunnen vinden.

Mannen en vrouwen wonen er. Voor de mannen is er de arbeid op het land, bij de omliggende boerderijen of op de landerijen, die tot het

gesticht behoren. Zij, die minder goed meekunnen, blijven op de eigen gestichtsvelden, de jongeren en de krachtigen werkten bij de boeren. Voor velen was het landwerk te zwaar; zij vonden bezigheid in de houtbewerking of in de mandenmakerij.

De vrouwen werkten eveneens gedeeltelijk in het oogstwerk. Anderen werkten in de grote wasserij van het gesticht; de huishouding eiste talrijke krachten — in de keukens zowel als in het onderhoud der vertrekken. De verstel-werkplaats was een ware industrie.

Er was geen gejakker te zien. En evenmin was er geluier. „Doe, wat je kunt doen, doe het zo goed als je kunt“, ziedaar het devies in de practijk toegepast, dat in de practijk goed werkte. Het was geen vacantie-oord, Nieuwersluis. Niet alleen om het werk, dat gedaan moest worden. Niet alleen om de regelmaat van vroeg naar bed en vroeg op. Niet alleen omdat er rondom hekken zijn met slechts sporadisch prikkeldraad en waar nodig wachtposten. Dit kamp — en hoe zou het anders kunnen? — was diep doordrongen van de geest, waarin het gehele interneringssysteem was opgezet: de geest van afwijzing van hetgeen de schuldigen hebben gedaan.

Kamp Oudmolen

Gedetioneerde B. W., afkomstig uit Amsterdam heeft in Mei 1946 een list verzonnen om aan eten te komen.

Evenals in zovele andere kampen, werden te Oudmolen de etensresten van de kazernen onder de ogen der gedetineerden begraven of aan de schillenman meegegeven voor varkensvoer.

B. W. zag op een dag een P.R.A.-rechercheur het kamp binnenrijden met een D.K.W.-auto. Terwijl de man op het bureau bezig was, verstopte W. de uitlaatpijp met een oude aardappel. Toen de rechercheur later het wagentje niet op gang kon krijgen, bood W. zijn diensten aan, verwijderde de verstopping en kreeg voor zijn moeite een half brood.

Hij werd echter door een mede-gedetioneerde verraden en naar „Hotel Blaskowitz” vervoerd.

Hier werd hij drie dagen met 3 man in een donkere cel opgesloten. Daarna werd hij naar het bad gevoerd, waar zijn natte haren met een V-tondeuse werden bewerkt. Als de tondeuse vastliep, werden hem de haren eenvoudig uitgetrokken.

De volgende avond om 7 uur werd hij in het machine-lokaal gebracht, waar hij gedwongen werd in de houding te gaan staan, terwijl een bewaker hem met een ijzeren ketting tot bloedens toe afranselde, waarbij zijn bril eveneens kapot geslagen werd.

Deze behandeling werd voortgezet tot W. bewusteloos was, en is op regelmatige tijden, gedurende drie weken herhaald. Tenslotte is hij nog acht dagen in de donkere cel opgesloten, waarna hij zich bij de aflossende bewaking beklaagde.

De bewaker, die deze straoefening heeft toegepast is, na rapport van de aflossende bewaking ontslagen.

School Chrispijnlaan

Uit een „Open brief aan de Nederlandse Pers” van den Heer J. C. v. d. W. te O. lichten wij het volgende:

Na de bevrijding werd ik, zonder dat ik ooit lid was geweest, gewerkt heb voor of voordelen heb genoten van enige politieke organisatie, doch slechts om inlichtingen te geven over mijn broer, opgesloten in een schoollokaal van de school aan de Chrispijnlaan te Rotterdam. In het lokaal, dat slechts acht meter lang en acht meter breed was, waren 100 tot 125 man bijeengebracht. Wanneer wij moesten slapen ging dat alleen, wanneer wij op onze zij, rug tegen de borst van den buurman, a's haringen in een ton gingen liggen. Omdraaien was niet mogelijk en meestal moesten enige mensen zittende met opgetrokken knieën de nacht doorbrengen. Op de gang lagen vrouwen en schurftlijdens.

Ik heb gezien hoe de Commandant van de school, een snotneus van pl.m. 24 jaar, mensen, die hij in de gang liet hardlopen en kikkersprongen liet maken tot zij van vermoeidheid niet meer konden, heeft geschopt tot zij er bij neervielen. Mijn vader van 70 jaar was al eerder door enige bewakers mishandeld. Mijn broers hebben door de behandeling van deze „heren” enige gekneusde ribben opgelopen. Ikzelf werd gedwongen op de 's-Gravendijkwal urinoirs en W.C.'s uit te dweilen en ben ook mishandeld. Wij zijn allen zonder enig proces of veroordeling vrijgelaten; 25½ maand heb ik gezeten (mijn vader 2 jaar) en bij mijn vrijlating heeft Mr. Van Doorn gedreigd, dat ik bij de minste actie weer zou worden opgesloten. Het Bijzondere Recht was hiertoe soepel genoeg, aldus Mr. Van Doorn. Al ons geld is ons afgenomen en nog steeds hebben wij geen cent terugontvangen.

Tot goed begrip zij vermeld, dat mijn broer met zijn vrouw met toestemming van de Engelse en Nederlandse Geheime Dienst met alle benodigde papieren naar Duitsland werd gebracht, terwijl wij in de gevangenis werden gesmeten om te vertellen waar hij was....!

Om op de school in de Chrispijnlaan terug te komen, op de achterplaats van de school was een klein gat in de grond. Hier moest iemand in plaats nemen. Een ton werd over hem en het gat geplaatst en daarna schoot men door de ton. Door een neger en zijn kornuiten werden mensen, die een overtreding hadden begaan, bont en blauw geslagen, zodat zij schreeuwden als magere varkens. De neger kwam wel eens met een „dame”. Op de kamers liet hij dan enige gevangenen voor haar knielen. Op alle mogelijke sadistische wijzen werden de gevangenen voor kleine

overtredingen getreiterd, bijv. een half rantsoen eten van het weinige, dat wij kregen. De rest werd weggegooid. Een andere straf was. het hele lokaal mocht geen gebruik van W.C. of urinoir maken en een hele nacht staan (ook de ouden van dagen en de ondervoede gevangenen). Het stro werd daartoe uit het lokaal verwijderd. Er werden een man en een vrouw aan elkaar gebonden en in het urinoir opgesloten. De man was op het hoofd geslagen tot bloedens toe. 's Morgens kwam een rechercheur vragen of ze nog niet kapot waren. Dit is maar een zeer klein gedeelte. Zo zou ik uren kunnen doorvertellen.

Ik heb bijv. meegemaakt, dat een man, die een weinig tabak in bezit had, door den Commandant en den neger werd afgebeuld. Er was een 81-jarige blinde, meer dood dan levend, opgesloten, omdat de burens hadden gezegd, dat hij lid van de N.S.B. was geweest.

Gewapende bewakers hebben een 63-jarige gevangene, die moest meewerken in een ploeg, die lijken moest begraven, toen hij niet meer voortkon, acht bajonetsteken in de rug gegeven. De oude man viel neer en zij hebben hem met de voet een zet gegeven, zodat hij van het duin rolde. Onderaan bleef hij bewusteloos liggen. Na acht uren werd hij gevonden, overdekt met giftige vliegen, die van de lijken afkomstig waren. Hij heeft zes maanden op sterven gelegen en zal voor de rest van zijn leven verlamd blijven.

Rijkswerkinrichting Veenhuizen

De heer P. S. te P., die gedurende de eerste vijf maanden na de bevrijding te Veenhuizen vertoefde, geeft de volgende beschrijving, die door getuigen wordt bevestigd:

In deze vervloekte inrichting werden politieke gevangenen ondergebracht tussen 't schuim uit de maatschappij. Dit schuim, dat bestond uit dronkaards, kinderverkrachters, dieven en moordenaars, behoorde tot de elite-gevangenen en de politieke delinquenten waren de modder en het vuil. In Veenhuizen werd de onvervalste, ouderwetse slavenarbeid verricht.

Met de revolver en het geweer achter de rug, werden de geïnterneerden afgebeeld. 's Morgens om 7 uur een hompje brood van een paar ons, zonder boter of iets anders en een blik gootwater. Van dat brood moest nog een gedeelte bewaard blijven tot 's avonds. 's Middags een liter soep, wat niet anders was dan water met wat rommel erin. Is het een wonder, dat zij er op het laatst uitzagen als geraamten. De heer S. is zelfs in vijf maanden tijd 50 pond afgevallen.

's Avonds werden de gevangenen in een kooitje opgesloten. Daarin bevond zich een hangmat. Van ellende stonden zij te rammelen aan het ijzerwerk. Op een morgen werd een van de gedetineerden uit zijn celletje gesleept; hij had zich aan zijn bretels opgehangen. De betreffende bewaker zei, dat „hij eerst wel eens had mogen waarschuwen, als hij er tussen uit wilde trekken.” Hij was trouwens niet de enige, die daar is overleden.

Het is in Veenhuizen voorgekomen, dat de mensen gras aten. Oud beschimmeld brood, dat uit konijnenhokken werd gegapt en bevuild was door de konijnen, was een koningsmaal!

Als de wachten tijdens het werk niet keken, trokken de gevangenen rauwe kool van het land en aten dat op. De honger was in Veenhuizen de ergste gesel.

Er zij nog vermeld, dat het bewakingspersoneel in dienst van het Rijk stond. Het waren de gestichtswachten in uniform.

Kamp Vianda

Vianda te Hoek van Holland is een oude exportslachterij, waar het vee werd geslacht en het vlees in koelcellen werd bewaard. Het hoofdgebouw had oorspronkelijk enige van die koelcellen, die echter voor een groot deel waren uitgebroken. Zo goed en kwaad als dat mogelijk was, had men deze ruïne ingericht voor onderkomen der gevangenen.

Dit gebouw was echter absoluut ongeschikt voor menselijk verblijf, zeer zeker niet gedurende de wintermaanden. De daken lekten, voldoende luchtverversing ontbrak, verwarming was niet aanwezig, de stenen vloeren waren vochtig en de hygiënische toestanden verbijsterend slecht.

In vier slaapzalen waren 3 tot 400 gevangenen bijeen geperst. In houten bedstellen sliepen 12 man naast en boven elkaar. Deze bedstellen waren een ½ meter van elkaar geplaatst met een middenpad van 1.50 m. Dus 2 m² bewegingsvrijheid voor 12 man! Zitplaatsen waren niet aanwezig.

Staande moest het eten worden genuttigd. In een atmosfeer, waar 400 mensen moesten slapen. Slapen op oude kolen- en veevoederzakken, gevuld met vochtig stro, dat sedert een jaar niet was ververst. T.b.c.-lijders hoestten hun buzen, met wie zij de „lits-jumeaux” deelden, in het gelaat. Schurft-, vlooiën- en luizenepidemieën volgden elkaar in grote snelheid op. Vijfmaal per dag was er appel. Eenmaal voor de bedden, viermaal buiten. In looppas moesten de gevangenen de lange gangen uithollen, in den beginne onder slagen van gummi-knuppels, later onder grove vloeken. Zoals in alle andere kampen bevonden zich ook hier oude mensen onder de gedetineerden, mensen met breuken en spataderen, voetgebreken en reumatiek.

Bij het aantreden, dat stram in de houding geschiedde, is het meermalen voorgekomen, dat oude mensen, die het lange staan niet langer volhielden, bewusteloos neervielen.

Onder de straffen, die voor overtredingen werden uitgereikt, bevond zich in Vianda, zoals in zovele andere kampen, de bunkerstraf. De bunker bestond uit een onderaardse kelder, zonder licht of luchttoevoer. Op de vochtige, stenen grond lag dan de gevangene, vaak met de voeten aan elkaar gebonden. Als afschrikwekkend voorbeeld werd het slachtoffer wel vele uren in zijn vuil bij de hoofdingang neergelegd. Bunkerstraf werd tot 14 dagen gegeven.

Een andere straf was het Strafcommando. Hierbij ingedeeld moest men overdag en 's avonds hard werken en marcheren, zodat er

nauwelijks tijd over bleef het weinige eten te verorberen. Het Strafcommando werkte ook 's Zondags.

Verder de gebruikelijke straffen zoals het onthouden van warm eten, waardoor vele ondervoeden ernstig werden getroffen, het maken van kniebuigingen, enz.

Collectieve straffen werden veel toegepast. Wanneer enkelen ongeoorloofd praatten, werden honderden gestraft door bijvoorbeeld 's avonds een uur of langer op de koude stenen grond naast de bedden te staan. Uit de talloze verklaringen van bewakers en gevangenen uit kamp „Vianda” laten wij hieronder die van een gedetineerde volgen.

Op 28 Mei 1945 zijn we daar met ongeveer 350 man aangekomen. Ik behoorde tot de laatste tien man, die ongedierte hadden. In de contrôlekamer gekomen werd ons gevraagd, waarom we gearresteerd waren. Ik verklaarde, dat ik voor de Duitsers had gevaren, waarop onmiddellijk beschuldigingen naar mijn hoofd werden gegooid, waaraan ik part noch deel had. Ik werd daarop beetgepakt en van alle kanten geslagen en getrapt. Dit was echter niet genoeg. Een jongen van een jaar of 16 droeg mij op Oranje boven en het Wilhelmus te zingen, wat ik niet deed. Toen moest ik een damsteen neerleggen en met mijn vinger erop kringetjes lopen.

Elke keer als mijn vinger van de schijf afgleed, kreeg ik een slag met een stok. Eindelijk ben ik bewusteloos neergevallen. Er werd een emmer water over mij uitgestort en nadat ik was bijgekomen schudde men mij met 5 man door elkaar. Daarna moest ik weer doorgaan met kringetjes draaien. Toen ik doodop was, werd ik nog eens de kring doorgeslagen totdat ik neerviel. Toen ik weer bij kennis kwam lag ik in een plas water. Mijn ringen en eigendommen waren uit mijn kleren verdwenen. Dat was de entree in kamp Vianda. Later kreeg ik als straffen eerst bunkerstraf, waar ik zelfs acht weken heb vastgezeten met 4 mede-gevangenen. Wij zagen elkaar niet, het was er pikke-donker. De bodem was bedekt met een laagje water. Bank, strozak enz. ontbraken. Wij zaten en lagen dag en nacht op de vochtige bodem. Toen ik probeerde uit deze hel weg te komen, werd ik gesnapt, waarop ik 48 uur in de boeien werd gelegd. Mijn vier lotgenoten werden aan elkaar geboeid. Het gevolg van deze maatregel was, dat eten praktisch onmogelijk was en zich herhaaldelijk iemand bevuilde.

Tot zover de verklaringen van deze gevangene. Getuigen bevestigen dit relaas. Velen hebben soortgelijke gevallen meegemaakt, die de beestachtige behandelingen in dit kamp bevestigen.

Kamp Vlaardingen

In Vlaardingen in „De Vergulde Hand” zaten van het begin af aan twintig mannen aan kettingen geklonken. Van deze zaten er 4 man met 3 kettingen aan elkaar, nacht en dag. Zo'n ketting bestond uit negen schalmen half duims ijzer, samen negen pond wegend, die alleen voor een spaarzaam bad werden losgeslagen. Doch direct daarna moest de smid komen om het ijzer weer dicht te klinken. Zich uitkleden was natuurlijk niet mogelijk; men moest gezamenlijk naar de W.C., lag gezamenlijk in het stro en moest precies tegelijk opstaan en weer gaan liggen. De enkels gingen spoedig stuk, maar dit werd niet medisch verzorgd — dat mocht niet — en in 1947 liepen er nog mensen rond, bij wie de wonden, na twee jaar dus, nog niet dicht waren. O.a. bij iemand uit Naaldwijk, die 4¼ maand in de ijzers had gelegen.

Toen eens drie man wegliepen, gingen er voor straf ruim 100 man voor geruime tijd (maanden) in de kettingen. De uitvinder van deze ketting-marteling was de kampcommandant C. W.

Kamp Vught

H. B. te Tilburg getuigt:

„Op het hoofdplein van het kamp Vught heb ik, tesamen met 20 of 30 andere slachtoffers moeten rondkruipen op mijn knieën in een cirkel zo groot als die van een normale circus-arena. Zulks met de handen gevouwen in de nek, naar schatting gedurende drie kwartier.

Dit plein bestond uit zand en sintels — weinig zand en veel sintels, zodat lang voordat de drie kwartier om waren, de knieën van mijn broekspijpen van bloed doortrokken waren.

De „goede” Nederlander, die mij en anderen dit beulswerk aandeed, wist van geen van ons wat we wel „misdreven” hadden.”

C. H. P. te Vlijmen getuigt:

„Einde 1947 is J. J., een ex-N.S.B.-er, te Vught in een cel opgesloten. Hij is in die cel gestorven en het officiële rapport zegt, dat hij zich door ophanging van het leven beroofd heeft.

Maar J. J. was altijd opgewekt van humeur en rekende er bovendien op binnen enkele dagen ontslagen te zullen worden.

Inderdaad is zijn ontslag uit detentie enkele dagen na zijn dood gepubliceerd.

Zijn kinderen hebben zijn lijk laten onderzoeken en bezitten medische verklaringen, die de doodsoorzaak door ophanging tegenspreken. De Officier van Justitie heeft echter geweigerd een onderzoek in te stellen.”

De ex-ziekenoppasser C. S. te Amsterdam vertelt:

„Zelf behandelde ik een patiënt uit Zandvoort, die dubbelzijdige oorontsteking had. Hij vertoonde tekenen van een hersen-abces (braken en duizeligheid), doch de officiële kamparts weigerde zijn opname in het ziekenhuis. Een pleegzuster had medelijden met den patiënt en droeg hem voor bij den psychiater. Deze haalde er direct een arts bij, die echter weigerde de patiënt te onderzoeken. Doch de psychiater dwong tenslotte de medische leiding tot ingrijpen en bij operatie bleek de man inderdaad een hersen-abces te hebben.

T.B.C.-patiënten, die zich niet disciplinair gedroegen, werden door den chef-arts in de gevangenis opgesloten en mochten daar overdag niet liggen in de cel.

Toen een pleegzuster hierbij eenmaal tegenwierp „het zijn toch mensen”, antwoordde de chef-arts: „neen, het zijn politieke delinquenten.” De pleegzuster en andere R.K. zusters namen hierop hun ontslag.”

Kamp Vuren

Het Fort te Vuren, dat als bewaringskamp was ingericht, is reeds meer dan 100 jaar oud en naar de eisen van dié tijd ingericht. Alle kamers, en vooral de kelders, waarin het grootste deel der gevangenen waren ondergebracht, waren vochtig en tochtig. Goederen beschimmelden en de bewoners kregen rheumatiek. In de kelders moest overdag kunstlicht branden. De ruimten van de vertrekken bedroegen 16 tot 50 vierk. meter, waarin 12 tot 20 mensen werden opeengepakt.

De hygiëne liet zeer veel te wensen over. Op honderd meter afstand van het fort moest een primitieve pomp het drinkwater leveren voor de meer dan 300 gevangenen. Het water uit de slecht functionerende waterleiding mocht niet gedronken worden. Men moest er echter wel het eetgerei in wassen en ander water om tanden te poetsen was meestentijds niet aanwezig. Warm water om het lichaam te reinigen werd niet verstrekt.

De kampleiding, die uit de gedetineerden was gekozen en tot taak had het kampcommando te assisteren, had een zeer bevoorrechte positie. Zo werd er voor deze heren — ook gevangenen dus — apart gekookt en kregen zij beter slaapgelegenheden, mochten roken en toestemming enige malen per maand bezoek te ontvangen zonder bewaking. Voorts had de kampleiding de beschikking over verwarming, waarvan de overige geïnterneerden waren verstoken. Zij had bovendien het recht de in- en uitgaande post van de mede-gevangenen te censureren.

Kamp Westerbork

De gruwelen, die zich in de Nederlandse „Bewarings- en verblijfskampen” hebben voorgedaan en de ellende, honger en vernedering, die de gedetineerden moesten slikken, zijn aan Kamp Westerbork niet voorbijgegaan. Integendeel, Westerbork heeft de naam gekregen een van de meest verschrikkelijke oorden te zijn geweest na de bevrijding. De bewakers, waren voor een groot deel afkomstig uit de vroegere gevangenen uit het kamp. Mensen dus, die jarenlang het knuppelsysteem van de Duitse concentratiekampen aan den lijve hebben gevoeld en dus allerminst de juiste personen waren om als gevangenebewaarder en her-opvoeder te fungeren over mannen en vrouwen, wier bloed zij wel konden drinken. Het is dan ook duidelijk gebleken, dat het kamp in zijn bedoeling heeft gefaald. Laten wij volstaan met een kleine greep te doen uit de vele gebeurtenissen, die eigenlijk te walgelijk en luguber zijn om weer te geven. Maar het zou niet verantwoord zijn deze feiten dood te zwijgen.

Het gebeurde op een dag in de maand Mei van 1945, dat een 300-tal vrouwen van het Kamp Zweelo werden overgeplaatst naar Westerbork. De afstand moest door de vrouwen lopende worden afgelegd, wat op zich zelf niet zo erg was, daar er waarschijnlijk geen vervoermiddelen aanwezig waren. Er was echter geen rekening mee gehouden, dat er onder dit aantal gevangenen zeker een vijftigtal moet zijn geweest, dat ongesteld was. Deze urenlange tocht betekende echter niets bij hetgeen de vrouwen te wachten stond bij aankomst in Westerbork. Hier moesten zij zich geheel ontkleden in een ruimte, waarin zich vier mannen bevonden, onder wier twee marechaussees. Achtereenvolgens moest iedere vrouw plaats nemen in een doktersstoel met twee houders voor de knieën. Daarna werd het slachtoffer door een der mannen met een potlood in het onderlijf gestoken onder voorwendsel van te willen zoeken naar verborgen artikelen.

Enige bewaaksters, die bij dit onderzoek aanwezig waren, lieten niet na, de gedetineerden allerlei schunnigheden toe te voegen. Het spreekt vanzelf, dat er onder zo'n groot aantal vrouwen zich velen bevonden, die zwanger waren. Deze slachtoffers genoten nog een extra belangstelling in de vorm van stompen en duwen tegen de buik en de meest schunnige opmerkingen, tot in de details afdalend op de intieme verhouding tussen de twee sexen. Dit laatste was trouwens niet het monopolie van Westerbork.

Een ander transport van 600 gevangenen arriveerde op 2 Mei '45 uit Zuidlaren (Dr.). Zij werden als „stukgoed” op open vrachtwagens ge-

laden. Dat het transport niet al te zachtzinnig geschiedde, bewijst wel het feit, dat een jong boerenmeisje door deze wijze van vervoer beide sleutelbeenderen brak, waarvan er een door haar long stak. Het kind heeft in Westerbork maar liefst tien dagen op medische hulp liggen wachten.

Het „onderzoek”, dat ook bij de vrouwen van dit transport plaatsvond, bestond vooral hieruit, dat het hoofd werd kaalgeschoren, „verdacht van luizen”, terwijl velen het gehele lichaam werd kaalgeschoren.

Voorts was het de gewoonte, dat practisch alle binnenkomende transporten vrouwelijke gevangenen, de vrouwen en meisjes naakt voor een aantal mannelijke bewakers moesten marcheren. Tijdens deze parade werden zij gedwongen gymnastische oefeningen uit te voeren en het is meermalen tot handtastelijkheden gekomen, zoals het mishandelen van zwangere vrouwen en het steken van een gummiknuppel in het onderlijf.

Kamp Westerbork had een verhoorkamertje, dat de slachtoffers onder het uitstaan van duizend angsten betraden. Hier immers werd tijdens het „verhoor” zodanig mishandeld, dat zij vaak bloedend weer buiten kwamen. Een man werd zelfs zo afgebeuld, dat hij onmiddellijk naar het ziekenhuis moest worden overgebracht en aldaar overleed.

Medio December 1946 zat gedetineerde R. H. H. reeds drie maanden in de cel voor een klein kampvergriep, dat hij echter bleef ontkennen. Deze cel bestond uit een ruimte van 3 bij 2½ meter, waarin hij met 6 andere mannen was opgesloten; een dezer gevangenen was geboeid, terwijl een ander daar reeds enige tijd verbleef met een open wond aan het been, die niet werd behandeld.

Een gedetineerd chirurg verklaart, dat een der door hem geopereerde gevangenen met een handboei aan het ledikant werd vastgesloten, terwijl hij bovendien werd bewaakt door een marechaussee met hond. Het betrof hier een slachtoffer vlak na de operatie en nog ernstig ziek. Die geschiedde in het voorjaar van 1946.

Nog een geval van ergerlijke mishandeling, zo niet moord, vond plaats in 1946, toen de Heer B. uit Enschede op het werkobject werd doodgeslagen. De geïnterneerden hebben getracht door middel van een verzoek aan het Ministerie van Justitie een lijkschouwing te doen plaatsvinden. Het verzoek werd afgewezen. De weduwe van het slachtoffer verklaart nog, dat zij haar man, heerlijk verminkt, onder een vuile mat heeft zien liggen.

In 1945 was de medische verzorging beneden elk peil. Er was één arts, die de praktijk moest waarnemen voor het gehele kamp van 6000 mensen. Het gevolg was, dat hij de barakken doorholde en slechts de

bedzieken in sneltreinvaart kon bezoeken. Per barak waren destijds ongeveer 28 bedpatiënten. Slechts op aandringen van zaalchef of barakkenleider kon de arts tot onderzoek overgaan, hoewel hij geen recepten mocht uitschrijven. Over het algemeen heeft men de indruk gekregen, dat de patiënten te lang buiten het ziekenhuis zijn gehouden, waardoor het sterftecijfer zeer hoog werd opgevoerd.

Wat de huisvesting betreft, deze was in 1945 nog totaal onvoldoende. Kapotte ramen, onvoldoende W.C.'s voor de dag en de nacht, lekkende kranen, kapotte en rotte vloeren, slechte dakbedekking en overbevolkte zalen. Zelfs voor de zomer was de huisvesting al zeer onvoldoende, laat staan voor de winter. Bij enige wind had men steeds zandverstuivingen en bij regen modderpoelen.

Kamp Wezep

Het „bewarings- en verblijfskamp Wezep” was tijdens de bezetting een „Lager” van Duitse militairen. In de zomer van 1947 waren in het kamp ongeveer 1400 gedetineerden ondergebracht, van wie er maar liefst 1200 ziek waren.

„Ziek”, d.w.z. 450 van hen leden aan T.B.C., 200 waren psychopathen en de rest was ofwel totaal overspannen en zenuwziek, ofwel volslagen krankzinnig.

Behoorlijk verpleegd, zoals deze mensen moesten worden, werden zij niet. Het werk, dat in dit opzicht werd gedaan, geschiedde voornamelijk door gedetineerde doktoren en verplegers.

Desondanks waren geen verbeteringen in de omstandigheden gekomen. De hier samengepropte massa van geestelijke lijken kende slechts één woord: wanhoop.

Achtereenvolgd door het bewakerssadisme enerzijds, de totale radeloosheid en wanhoop anderzijds, greep men niet zelden naar het laatste „middel”: zelfmoord!

Men kon, om het zo maar uit te drukken kiezen tussen zelfmoord door luxe-, brood- of scheermessen; door ophanging in de ziekenzalen of in de toiletten, die, ter meerdere garantie van het succes, aan de binnenkant konden worden afgesloten; men kon kiezen tussen verdrinking in de diepe waterput ofwel ophanging aan de bomen in de tuin.

Geen der mogelijkheden is door de radeloze gedetineerden achterwege gelaten.

Ziehier een greep uit een lange lijst gebeurtenissen in een korte periode. (Alles in het jaar 1947):

Zondag 23 Maart. — Lijk gevonden in de brandput. De betrokken man stond reeds van November af als „Voortvluchtig” geboekt;

Maandag 24 Maart. — Stro op de binnenplaats in brand gestoken. De z.g. „gekken” sneden de brandslangen door en vernielden de fietsen van te hulp gesnelde politiemannen;

Zondag 30 Maart. — Een gedetineerde beneemt zich door ophanging het leven;

Donderdag 1 Mei. — Hetzelfde voorval als op 30 Maart;

Dinsdag 13 Mei. — Gedetineerde vrouw springt uit dakraam; niet dood;

Zaterdag 17 Mei. — Brand in onbewoonde barak 20;

Woensdag 21 Mei. — Verpleger Poelman hangt zich op;

Zaterdag 24 Mei. — Ophangpoging door vrouw; losgesneden;

Zaterdag 31 Mei. — Vrouw snijdt pols door; gered;

Donderdag 12 Juni. — Verpleger tracht zich te vergeven; gered; op-hangpoging door gedetineerde man; gered;

Zaterdag 14 Juni. — Wederom ophangpoging door gedetineerde man; eveneens gered.

De dag na de brand op 23 Maart werden de verdachten (de z.g. „geken”) in de cel opgesloten. Zij vernielden ramen en deuren en werden des middags door hun collega's uit barak 13 A op gewelddadige manier verlost. Dit gebeurde ten aanschouwe van met geweren, pistolen en brandspuiten gewapende bewakers.

Dinsdagavond 3 Juni hebben er in het gebouw drie vechtpartijen plaats gehad. Een gedetineerde, hartlijder, kreeg hierbij een toeval en was op slag dood.

In de psychiatrische afdeling was een 20-jarige jongeman, die regelmatig morphinespuitjes werden gegeven.

Op dezelfde zaal lag een andere jongen, die om de drie uur een „toeval” krijgt.

Een man van veertig jaar lag er met een pop te spelen, denkende, dat het zijn kind is.

'n Ander kon 's nachts niet slapen en zag apen om de lamp, terwijl hij zich verbeeldde draaiorgel te spelen.

Een 30-jarige vader van twee kinderen had zijn jas in reepjes gesneden en zich in de W.C. opgehangen, hetgeen mogelijk was door gebrek aan binnenbewaking.

Een 28-jarige man was „verslaafd” aan „hangen”. Men heeft hem vele malen moeten bijbrengen; eenmaal zelfs gedurende drie uur.

Men heeft een jongen van 19 jaar meermalen in een dwangbuis gestopt; eenmaal zelfs een week lang.

Een nierpatiënt kreeg als disciplinaire straf drie dagen cel; d.w.z. een donker hok met een klein raampje van glasstenen, zonder stoel of tafel, alleen een strozak.

De bewakers van het kamp „Wezep” zijn grotendeels afkomstig uit de „Renderklippen”. Dat wil zeggen: de ruwste bewoners uit de omtrek van Wezep en Heerde.

Zo was Wezep, niet vlak na de bevrijding maar twee jaar nadien: in de zomer van 1947!

Was het gebeurde in de kampen onbekend?

Een bijzondere medewerker schreef in „Trouw” van 22 Augustus 1945, na een „conscientieus” bezoek aan het kamp „Conrad I” het volgende:

Gevangen vrouwen in Staphorst

Streng, doch rechtvaardige behandeling. „Deze handen hebben nog niemand geranseld”

Ik huiver als ik Kamp Conrad betreed. Grauwe, met carbolineum besmeerde barakken, achter prikkeldraad, langs een miezerig weggetje aan een smal onooglijk vaartje. Even buiten Staphorst ligt dit kamp. — De wind giert aan over de sombere vlakten van Noord-Overijsel. De regen gutst neer en maakt het kamp oneindig troosteloos. Hier leven gemiddeld 4 à 500 vrouwen, van wie de jongste 17, de oudste 70 is, jonge ontlukende meisjes, moeders van misschien vele kinderen, vrouwen, voor wie de grijsheid reeds lang is gekomen.

Ik huiver als ik den kampcommandant zie: een man als een stier met een stem als een claxon, een stem die buldert. Toen ik een tijd geleden een politieke gevangenis bezocht, dacht ik: — Ik hield het niet uit. Dezelfde benauwenis slaat over me heen, nu ik dit vrouwenkamp betreed in deze gutsende regen, in deze storm, die de eerste herfstbladeren reeds meevoert, met dezen kampcommandant, die mij een beul schijnt.

Kamp Conrad. Ze zien er sjofel uit, de bewoonsters. Haar kleren zijn heel, van behoorlijke kwaliteit meest. Maar afgedragen, vaal van kleur en grauwig, zoals de gezichten. Een draagt er een bontjas en dat staat idioot in deze omgeving. Allen hebben half kort geknipte haren, waarvan niets te maken is. Nog nooit heb ik zo goed beseft, dat het kapsel de vrouw maakt, zoals de kleren het de man doen. En ze hebben allemaal iets weg van automaten. Het is of ze mechanisch lopen, mechanisch handelen, mechanisch denken. Gevangenisleven knauwt en kraakt snel. Vooral als de gevangenen vrouwen zijn.

Er zijn hier meesters in de rechten, verpleegsters, burgemeestersvrouwen, secretaresses, stenotypisten, winkelmeisjes, daghitten en boerenmeiden en vrouwen „zonder beroep”. Er zitten hier furies, die vier, vijf doden op haar geweten hebben, die haar vader en broers voor het vuurpeloton brachten en er zitten hier vrouwen, wier enige misdaad is, dat ze met een Duitser zijn getrouwd. Ze zien er allemaal eender uit. Geen spoor van sex-appeal, geen spoor van opschik. Grauw. En vaal. Alleen de ogen leven.

Er zitten hier vrouwen met wrede „ogen” en met onverschillige, met slaafse, maar ook met uitdagende, ja honende ogen. En moeders, in wier blikken ik de hunkering lees naar huis en naar de kinderen.

Een neem ik er apart. Ze strijkt haar haren weg, in een armetierige poging om zich houding en voorkomen te geven en kijkt wantrouwig naar de vreemde, die hier ronddoelt en straks weer gaat.

— De kampcommandant? vraag ik zachtjes. — Een stier? Een beul? Verwonderd kijkt ze me aan. Schudt met een plotse beslistheid haar hoofd. — Nee, zegt ze, nee. Streng.... maar rechtvaardig. Niet mals met zijn straffen, maar alleen straf als het verdiend is. Ik heb over hem nog nooit iemand hier horen klagen. Hij houdt de teugels strak, maar dat moet. Vier, vijfhonderd vrouwen.... dan moet er discipline zijn. Een kwartier later sta ik tegenover den kampcommandant. — Waarom ik zo bulder en bas? Een spotlicht flitst op in zijn ogen. — Ik denk, dat het ontzag inboezemt. Het moet hier militair gaan. En het blijft bij bulderen. Deze handen, zegt hij, hebben nog niemand geranseld. Van de bewakers komt er geen een in direct contact met de gevangenen en zij ranselen dus ook niet. Straffen doe ik alleen....

Later hoor ik, dat deze kampcommandant in Amersfoort en Vught gezeten heeft en ter dood werd veroordeeld. Drie mogelijkheden, dacht hij toen: een gaatje in mijn hoofd voor het vuurpeloton, een gaatje op de vlucht, of geen gaatje.... Hij had geluk: de vlucht slaagde. En deze man, wiens lichaam in de Duitse kampen murw geranseld werd, hield tegenover mij zijn handen in het licht en zei: — Ze hebben nog niemand geranseld.... Mens blijven. Geen moffenmethoden!

Heerst er een slechte stemming in dit toch zo troosteloze kamp?

— Nee meneer, zegt een gevangene. Het is hier streng. Vroeg op en vroeg naar bed. Werken natuurlijk en weinig vrije tijd. Weinig ontspanning ook. Dat zal wel zo moeten. Men meent nu eenmaal, dat wij straf moeten hebben. Maar het is vol te houden.

En Jan B. Brusse schreef in „De Waarheid” van 28 Juli 1945 de volgende flagrante onwaarheden onder de titel: „Een dag in het interneringskamp Schoorl”:

Ge denkt misschien, dat het leuk is om als niet-gevangene een bezoek te brengen aan een interneringskamp met N.S.B.-ers. Ge stelt u waarschijnlijk voor, dat het een voldoening is om de heren landverraders daar nu met kale hoofden en onderdanige gezichten te zien rondlopen. Maar ge vergist u. Zo'n bezoek is helemaal niet leuk, helemaal niet aardig; het is een trieste, deprimerende geschiedenis. Als Nederlander

schaam je je, dat het nodig gebleken is, dergelijke kampen met landgenoten te bevolken.

Door de bereidwilligheid van het M.G. en het kampcommando ben ik in staat gesteld een hele dag in het interneringskamp Schoorl rond te lopen en alles te vragen en te bekijken wat ik wilde. Ik ben volkomen vrij gelaten in mijn bezichtiging van het kamp; ik kon de gevangenen (wanneer men het in het kamp over gevangenen heeft worden de N.S.B.-ers kwaad. „Wij zijn geen gevangenen, maar geïnterneerden,” zeggen zij „en we zijn hier opgesloten voor onze eigen veiligheid”) vragen wat ik wilde en zij konden mij ook antwoorden wat zij wilden. En hierin ligt nu misschien wel het grootste verschil tussen deze kampen en de Duitse concentratiekampen, want ik denk niet dat er ooit een Duitse journalist in staat gesteld is b.v. Buchenwalde te bezichtigen om daarover precies in zijn krant te schrijven wat hij er gezien had. In Schoorl zitten een kleine duizend geïnterneerden. Ze leven er in zindelijke barakken, hebben allemaal een eigen brits — in Vught sliepen we meestal met drie man in een brits — er als zij er toe in staat zijn werken zij overdag buiten het kamp. Het leven is er streng, maar er wordt niet geslagen. Is dit een enkele maal toch gebeurd dan is de betreffende bewaker daarvoor gestraft.

Dikke buiken slinken

Het eten, dat in het kamp aan de „heren” verstrekt wordt, is goed van kwaliteit. Het bestaat uit 300 gram brood, 7 gram kaas, 7 gram vet, 17 gram vlees en een liter vast eten per dag. Dit is meer dan de Moffen aan hun gevangenen gaven. Is een mens hier een paar maanden op aangewezen, dan raakt hij spoedig zijn buikje kwijt. Er komen in dit kamp zelfs enkele gevallen van ondervoeding voor. Zij, die toen wij honger leden niets te kort kwamen, kunnen er nu niet tegen, te moeten leven op een rantsoen, dat nog ver uitgaat boven dat, wat wij in de hongerwinter kregen. In bijzondere gevallen krijgen zij echter extra-voeding.

Toch zit er aan die voeding nog iets meer vast. U moet goed begrijpen; wanneer een landwachter een S.D.-agent of een grote bunkerbouwer eens een paar maanden op rantsoen wordt gesteld, dan vind ik dat uitstekend. Maar de bewoners van deze kampen zitten in voorarrest. Ze worden allemaal precies hetzelfde behandeld. Dat kan ook niet anders; in de Huizen van Bewaring is het ook zo. Het is zelfs niet onwaarschijnlijk dat er onschuldigen in het kamp zitten. Als men eenmaal in het kamp zit, komt men er niet zo eenvoudig meer uit. De kampcommando

dant kan daar niets aan doen. Over de vrijlating beschikt de P.O.D. te Amsterdam. Dat de grote misdadiger er naast de kleine stommeling zit, dat de landwachter, die opgehangen diende te worden er naast de O.T.-er om den brode zit zal men moeilijk kunnen veranderen, maar daarom is juist een vlugge berechting noodzakelijk. Laat men de S.S.-man wat mij betreft iedere dag een pak rammel geven en laat men hen vooral het noodzakelijke gevaarlijke werk — mijnenruimen e.d. laten doen — maar laat men door snelle berechting ervoor zorgen, dat ieder van deze „heren” de behandeling krijgt overeenkomstig de aard van zijn misdrijf. Wij willen voor ons zelf weer weten, dat wij een rechtsstaat zijn.

En reeds op 25 Augustus 1945 wist de minister, volgens het „Parool” van die datum, dat er velen in de kampen zaten, die daar niet thuis hoorden. „Het Parool” rapporteerde dit als volgt:

N.S.B.-ERS WORDEN GESCHIFT

Geen vrijlating op grote schaal

De Regeringsvoorlichtingsdienst deelt mede: Zoals bekend, ligt het in het voornemen van de Ministerraad, door een snelle rechtsgang, een eerste schifting te maken onder de politieke gevangenen. In de kampen bevindt zich een betrekkelijk groot aantal personen, van wie men aan nemen kan, dat hun berechting zou leiden of tot vrijspraak, of tot een zodanige geringe vrijheidsstraf, dat deze reeds door de voorlopige hechtenis zou zijn geboet.

Alleen op deze gevallen heeft de minister-president gedoeld in zijn laatste „Praatje op de brug”. Hoeveel personen hiermede gemoeid zullen zijn, is nog niet te zeggen, maar wel staat vast, dat de hoge cijfers, die hier en daar de ronde doen, iedere grond missen.

Voor het overige zal deze zaak behandeld worden in nauw overleg met de bevoegde instanties der illegaliteit en met de leiding der verschillende kampen.

Maar op 10 Mei 1946, was blijkens het door de Commissie voor Privaat en Strafrecht ingediende rapport, reeds 't volgende bekend: (Uit „Stad en Lande” van die datum)

VERBETER DE INTERNERINGSKAMPEN EN DE BERECHTING

Oordeel van de Kamercommissie

Den Haag, 10 Mei. — De commissie voor privaot en strafrecht, bestaande uit enige tweede-kamerleden, heeft naar aanleiding van bezoeken aan interneringskampen een rapport samengesteld. Hierin staat o.a. het volgende: Van de ruim 100 interneringskampen heeft zij ongeveer 30 bezocht, waaronder Duindorp, Levantkade, Amersfoort en Vught. Blijkens mededeling van den minister van Justitie bedroeg het aantal gedetineerden op 1 Mei j.l. 74.235, waaronder 14.333 vrouwen. Wat de legering betreft, deze is in vele gevallen redelijk; in sommige gevallen als b.v. de Levantkade bepaald slecht. In Duindorp, waar electra aanwezig was, zaten de gedetineerden de gehele winter in het donker.

Over het algemeen is de behandeling in de meeste kampen behoorlijk, het is echter zeer moeilijk geschikte personen voor de kampleiding te vinden. Strafcellen laten soms veel te wensen over. De commissie heeft kampen bezocht, bijv. te Leiden, waar de gedetineerden de gehele dag op de stenen vloer moesten zitten of staan. De straccellen zijn op vele plaatsen midden in de winter geheel onverwarmd geweest. Verder werden strafmaatregelen aangetroffen, bij wijze van pijnbank. Zoals o.a. te Hoek van Holland. Hier werd kromsluiting in de boeien toegepast. In het kamp Rhijnauwen bij Utrecht zou een hartpatiënt tijdens een nachtelijke straf-exercitie zijn overleden.

De relletjes in het kamp aan de Levantkade werden veroorzaakt, doordat een bewaakster 'n foto van een kind ener vrouwelijke gedetineerde verscheurde.

De commissie is van mening, dat van de aangekondigde selectie der gevangenen niets terecht is gekomen. Bijna overal zijn lichte en zware gevallen in één barak tezamen; eveneens zeer jeugdige lieden tussen ouderen. De medische verzorging en de voeding zijn in de meeste kampen behoorlijk. Aan de Levantkade zijn de gevangenen met besmettelijke ziekten (t.b.c. en scabiës enz.) slechts door prikkeldraad van de overige gevangenen gescheiden.

Na er op gewezen te hebben, dat de stemming in de meeste kampen zeer slecht is, mede door het feit dat van een systematische actie, om de gevangenen het verkeerde van hun opvattingen te doen beseffen, niets terecht komt, besluit de commissie, de Kamer voor te stellen, den Min. van Justitie met kracht uit te nodigen naar verbetering inzake de interneringskampen en de berechting te streven.

LIJST VAN NEDERLANDSE PERSONEN AAN WIE DEZE EN DERGELIJKE WANTOESTANDEN BEKEND WAREN :

K. Vorrink, Prof. Schermerhorn en Mr. Kolfschoten hebben in Juli 1946 van den journalist J. J. (lid der regerings-voorlichtingsdienst en correspondent van een Amerikaans nieuwsbureau) een gedetailleerd rapport ontvangen, waaraan gehecht een voorstel tot systematische verbetering van deze toestanden.

K. Vorrink, Mr. L. A. Donker, Mr. Dr. P. N. Drost, Kamerlid J. Schouten, Prof. Mr. N. W. Posthumus, Jhr. Mr. G. Ruys de Beerenbrouck, Mr. Jan Derks, Dr. A. van der Wey, P. J. S. Serrarens en P. H. de Greeve hebben respectievelijk in 1948 en 1949 verschillende gedetailleerde-rapporten ontvangen van een voormalig sociaal verzorger, de heer K. S. S.

Prof. Schermerhorn, Mr. E. van Kleffens, Gen. Kruls hebben via den Britsen Ambassadeur in Den Haag een gedetailleerd rapport ontvangen, samengesteld door den Britsen Intelligence Officiercapt. C. D. op 25 Juli 1945.

Voorts zijn door advocaten, zielsverzorger, sociale verzorger, journalisten en familie-leden van gedetineerden, alsmede door ontslagen gedetineerden uitvoerige getuigenverklaringen omtrent letterlijk duizenden gevallen gelijk of soortgelijk aan de in dit Witboek vermelde voorgelegd aan:

Het Kabinet van H.M. de Koningin
De Secretarie van Z.K.H. Prins Bernhard
Den Minister-President
Den Minister van Justitie
Den Minister van Binnenlandse Zaken
Den Procureurs-Fiscaal te den Haag, Amsterdam, den Bosch, Arnhem, Groningen.

Minder volledige, doch desalniettemin toetsbare rapporten zijn sedert 1945 tot en met heden toe door talloze belanghebbenden voorgelegd aan de redacties van alle belangrijke persorganen in Nederland.

De Parlementaire Enquête-Commissie heeft eveneens van verschillende zijden de beschikking gekregen over het grootste gedeelte van het hierboven vermelde materiaal en kan zich eveneens de beschikking verschaffen (binnen het kader van haar bevoegdheden) van de hierboven genoemde officiële documenten gericht aan regerings-personen.

Slotwoord

Dit is dan het Witboek over het gebeurde in de Nederlandse kampen.

Over deze zaken zijn, na de recente publicaties in een bepaald gedeelte van de pers en die van een rapport van een ex-gedetineerde, Dr. H. W. van der Vaart Smit, vier officiële onjuistheden verteld:

- 1e. Dat de aangehaalde gevallen overdreven waren;
- 2e. Dat zij slechts gedurende korten tijd zijn voorgekomen;
- 3e. Dat zij zijn voortgekomen uit de „spontane verontwaardiging” van het publiek.
- 4e. Dat men er niet door betrouwbare berichtgevers tijdig over voor-
gelicht was.

Alle vier argumenten zijn argumenten, die men kan terugvinden in de pleidooien van hogere en lagere nazi-beambten.

Zij zijn door alle Nederlandse gerechtshoven verworpen, en terecht.

Een nationale overheid heeft niet slechts de mogelijkheid, maar ook de dure plicht om te weten, wat er in haar naam door haar dienaren wordt bedreven. En draagt daarvan de volle verantwoordelijkheid.

Het is volmaakt ondenkbaar, dat het Nederlandse volk in zijn geheel de verantwoordelijkheid voor tekortkomingen van zijn overheid in deze zou willen delen, zoals thans het Duitse volk de tekortkomingen van zijn voormalige overheid mede moet boeten.

Daarom is het tijd, dat er door de overheid zelf thans volledige verantwoording wordt afgelegd, en dat de schuldigen aan de jarenlange „spontane bijltjesdag” het verzoeningsoffer brengen, dat zij aan het Nederlandse rechtsgevoel en de Nederlandse rechtszekerheid verschuldigd zijn.

Daartoe is dit Witboek geschreven en gepubliceerd.

Samengesteld door „De Nieuwe Post”, Amsterdam

